

Kilis Üzüm Raporu

Kilis
2019

İçindekiler

1	BAĞCILIK VE ÜZÜMÜN TARİHÇESİ.....	6
2	DÜNYA ÜZÜM ÜRETİMİ.....	7
2.1	Dünyada Sofralık Üzüm.....	11
2.1.1	Dünyada Sofralık Üzüm Üretimi.....	11
2.1.2	Dünya Sofralık Üzüm İhracatı.....	12
2.2	Dünyada Kuru Üzüm.....	13
2.2.1	Dünya Kuru Üzüm Üretimi.....	13
2.2.2	Dünya Kuru Üzüm İhracatı.....	14
2.3	Dünyada Şaraplık Üzüm.....	15
2.3.1	Dünya Şarap Üretimi.....	15
2.3.2	Dünya Şarap İhracatı.....	16
3	TÜRKİYE’DE ÜZÜM.....	17
3.1	Türkiye Üzüm Üretimi.....	17
3.1.1	Türkiye Sofralık Üzüm Üretimi.....	20
3.1.2	Türkiye Kuru Üzüm Üretimi.....	21
3.1.3	Türkiye Şaraplık Üzüm üretimi.....	23
4	KİLİS’TE BAĞCILIK VE ÜZÜM.....	24
4.1	Kilis Bağcılık ve Üzüm Geçmişi.....	24
4.2	Kilis Üzüm Üretimi.....	24
4.2.1	Kilis Şaraplık Üzüm Üretimi.....	27
4.2.2	Kilis Çekirdekli Kuru Üzüm Üretimi.....	30
5	KİLİS ÜZÜM SEKTÖRÜ SORUNLARI.....	33
5.1	Şaraplık Rumi Üzüm Sorunları.....	33
5.2	Kurutmalık Horozkarası Üzüm Sorunları.....	34
6	KİLİS ÜZÜM SEKTÖRÜ GZFT ANALİZİ.....	35
7	KİLİS ÜZÜM SEKTÖRÜ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	37

Tablolar Dizini

Tablo 1. Dünya Üzüm Üretim Alanı (bin ha).....	8
Tablo 2. Dünya Üzüm Üretimi (milyon ton).....	9
Tablo 3. Üzüm Üreticisi Ülkelerde Verim (kg/da).....	9
Tablo 4. Ülkelerin Üzüm Rekolte ve Değerlendirme Tarzları Tablosu (milyon ton).....	11
Tablo 5. Dünya Sofralık Üzüm Üretimi (bin ton)	12
Tablo 6. Dünya Sofralık İhracat Miktarı (bin ton)	12
Tablo 7. Dünya Kuru Üzüm Üretimi (bin ton).....	14
Tablo 8. Kuru Üzüm İhracat Miktarları (bin ton).....	14
Tablo 9. Dünya Kuru Üzüm İthal Eden Ülkeler (bin ton).....	14
Tablo 10. Dünya Şarap Üretimi (milyon Hektolit)	16
Tablo 11. Dünya Şarap İhracat Miktarı (milyon hektolit).....	17
Tablo 12. Türkiye Üzüm Üretim Miktarı (Ton).....	18
Tablo 13. Türkiye Üzüm Üretim Miktarı (ton)	18
Tablo 14. Türkiye Üzüm Dikili Alan (da).....	18
Tablo 15. Türkiye Üzüm Verim Miktarı (kg/da).....	19
Tablo 16. Türkiye sofralık Üzüm Üretimi Dünya Payı	20
Tablo 17. Yıllara Göre Türkiye Sofralık Üzüm Üretimi	20
Tablo 18. 2018 Yılı Sofralık Üzüm Üretimi İlk 10 İl (ton).....	20
Tablo 19. Sofralık Üzüm İhracatı	21
Tablo 20. Çekirdeksiz Kuru Üzüm Üretim Alanı, Miktarı ve Verim	22
Tablo 21. Çekirdekli Kuru Üzüm Üretim Alanı, Miktarı ve Verim.....	22
Tablo 22. Yıllara Göre Çekirdeksiz Kuru Üzüm İhracatı	23
Tablo 23. Kuru Üzüm İhracatı Yapılan Ülkelere Göre Miktar ve Değer.....	23
Tablo 24. Türkiye Şaraplık Üzüm Üretim Miktarı, Alan ve Verim	24
Tablo 25. Kilis Üzüm Üretim Alanları (da)	25
Tablo 26. Kilis Üzüm Üretim Miktarı (ton)	26
Tablo 27. Kilis Üzüm Üretimi Verimi (kg/da).....	26
Tablo 28. 2018 Yılı Kilis İlçe Bazında Üzüm Üretim (ton).....	26
Tablo 29. 2018 Yılı Kilis İlçe Bazında Üzüm Üretim Alanı (da)	27
Tablo 30. Kilis Suma Fabrikasının Kapanması Sonrası Şaraplık Üzüm Üretimindeki Düşüş	29
Tablo 31. Son Beş Yıl Şaraplık Üzüm Ortalama Alım Fiyatları (kg/krş)	29
Tablo 32. Yıllara Göre Kilis Rumi Üzüm Üretim, Alan ve Verim	30
Tablo 33. İlçe Bazında Kurutmalık Çekirdekli Üzüm Üretim ve Alanı.....	32
Tablo 34. Kurutulmuş Horozkarası Ortalama Fiyatları (kg/TL)	32

Şekiller Dizini

Şekil 1. Dünya Üzüm Üretim Alanları (30-50 Kuzey ve Güney Enlemler)	6
Şekil 2. Üzümün Anavatanı Olarak Kabul Edilen Alanlar.....	7
Şekil 3. Dünya Üzüm Üretim Alanları	8
Şekil 4. Ülkelerin Üzümü Değerlendirme Tarzı Haritası	10
Şekil 5. Dünya Üzüm Değerlendirme Tarzı Grafiği (%)	10
Şekil 6. Dünya Önemli Şarap Üretimi Yapan Ülkeler (milyon hektolitreye).....	15
Şekil 7. Türkiye’de Üzüm Yetiştirmeye Uygun Potansiyel Alanlar	19
Şekil 8. Kilis Üzüm Üretim Alanları (%).....	25

Resimler Dizini

Resim 1 Sultani Çekirdeksiz Kuru Üzüm	21
Resim 2 Kilis Rumi Üzümü	27
Resim 3 Kilis Suma Fabrikası	29
Resim 4 Kilis Horozkarası Üzüm.....	30
Resim 5 Kurumaya Bırakılmış Kilis Horozkarası Üzüm	31
Resim 6 Kilis Goble Terbiye Üzüm Bağları	33
Resim 7 Elbeyli İlçesi 80 Dekarlık Büyük T Terbiye Sisteminde Üzüm Bağı	34

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliđi

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

FAO: Gıda ve Tarım Organizasyonu (=Food and Agriculture Organization)

FAOSTAT: Gıda ve Tarım Organizasyonu Resmi İstatistik Kurumu(=Food and Agriculture Organization Statistics Department)

FDA: Amerika Birleşik Devletleri Gıda ve İlaç Dairesi (=Food and Drug Administration)

M.Ö: Milattan Önce

OIV: Uluslararası Üzüm ve Şarap Örgütü

TOB: Tarım ve Orman Bakanlığı

TRC1: Güney Doğu Anadolu Bölgesi (TRC) Düzey 2 Bölgesi (=South East Anatolia Region NUTS 2 Region)

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

USDA: Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı (=United States Department of Agriculture)

GİRİŞ

Üzüm, çeşitli değerlendirme yöntemlerinin oluşu, iklim ve toprak istekleri yönünden çok seçici olmayışı, çok yıllık olması ve çoğalma yöntemlerinin kolay oluşu gibi nedenlerle dünyada en yaygın yetiştiriciliği yapılan bitkilerden biridir. Dünyada bağcılık, genel olarak kuzey yarımkürede 20°-50°, güney yarımkürede ise 20°-40° enlemleri arasında yapılmaktadır. Sıcaklık, bağcılığın kuzeye doğru yayılmasını engelleyen en önemli faktördür

Bağcılık için yerkürenin en elverişli iklim kuşağı üzerinde bulunan Türkiye, asmanın gen merkezi olmasının yanı sıra, son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne sahiptir. Dünyada üretilen 77 milyon ton üzümün yaklaşık 4,2 milyon tonu Türkiye’de üretilmektedir. Ülkemiz, dünyada önemli bağcılık yapan ülkeler arasında yer almasına ve bağcılık için çok farklı ve uygun ekolojilere sahip olmasına rağmen, dünya piyasalarında sadece kuru üzüm (sultani çekirdeksiz) ile tanınmakta, sofralık üzüm dış ticareti; üretimin, ancak küçük bir bölümünü oluşturmakta şarap üretiminde ise oldukça gerilerde kalmaktadır.

Ülkemiz dünyanın en büyük çekirdeksiz kuru üzüm üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. Ülkemizde üretilen üzümün yaklaşık %60’ı çekirdekli, %40’ı ise çekirdeksiz üzümünden oluşmaktadır. Ülkemizde üretilen üzümler, taze tüketiminin yanında kurutmalık, alkolü-alkolsüz içecek, şıralık olarak değerlendirilmektedir. Pekmez başta olmak üzere üzümün çok sayıda yöresel ürün üretilmektedir.

Kilis gerek ekolojik koşullar gerekse de tarımsal geçmişi bakımından bağcılık için önemli bir potansiyele sahiptir. Ülkemizdeki önemli bağcılık merkezlerinden biri olan ilin ekonomisinde bağcılık önemli bir yer tutmaktadır. Kilis’te birçok üzüm türü yetişmekte olup il ile özdeşleşen üzüm türleri bulunmaktadır. Kilis’te birçok üzüm türü yetişmekle birlikte Kilis ile özdeşleşen üzüm türleri bulunmaktadır. Yüksek şıra verimliliğine sahip şaraplık rumi üzüm türü ile kurutmalık olarak değerlendirilen horozkarası ya da yerel deyişle Kilis Karası ilin ekonomisinde önemli yer tutan iki üzüm türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma ile üzüm sektörünün dünya ve Türkiye’deki mevcut durumu da ortaya konularak sektörel kıyaslama yapmamıza imkân sağlaması amaçlanmıştır. Çalışmanın Kilis bölümü, literatür taraması ve paydaşlarla yapılan anket sonuçlarına dayanmaktadır. Yapılan bu çalışma ile Kilis ilindeki üzüm

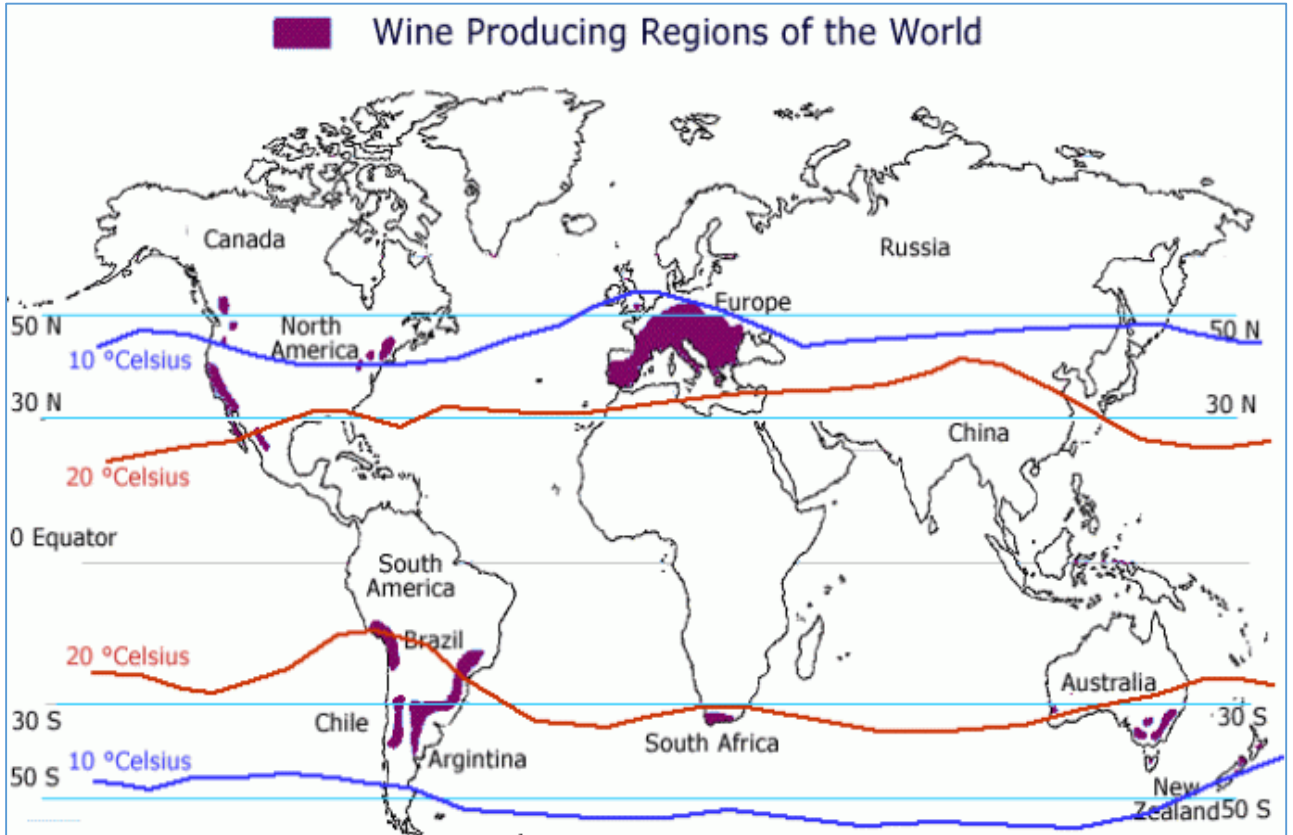
sektörünün genel özellikleri ve üretici düzeyinde pazarlama yapısı ortaya konulmuş, üreticilerin üzüm üretiminde ve pazarlamasında karşılaştıkları sorunlar belirlenerek bu sorunların giderilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

1 BAĞCILIK VE ÜZÜMÜN TARİHÇESİ

Bağcılığın insanlık tarihi kadar eski olduğunu gösteren birçok örnek bulunmaktadır. Üzümün insanlar tarafından tanınması, Yontma Taş Devri'nde "iki milyon yıl önce" (Paleolitik Dönem), kültüre alınması ve şarap üretimi Cilalı Taş Devri'nde "M.Ö. 8500-4000" (Neolitik Dönem), bağ-şarap kültürünün gelişerek yayılması ise Bakır (Maden) Devri'nde "M.Ö. 5000-3000" (Kalkolitik Dönem) olmuştur. Yine günümüzden 10.000 yıl öncesine ait olan çekirdek kalıntıları incelendiğinde bağcılığın eski tarihlerden beri bilindiğini ortaya koymaktadır.

Üzüm ılıman kuşak bitkisi olduğundan 30°-50° güney-kuzey enlemleri arasında yetişmektedir. Çeşitli arkeolojik kalıntılar bu enlemler arasında kalan Anadolu coğrafyasının bağcılığın anavatanlarından biri olduğunu göstermektedir. Anadolu'da Hitit ve Friglerden kalma çok sayıda arkeolojik kalıntıda üzüm ve bağcılığa yönelik çeşitli şekiller dikkat çekmektedir.

Şekil 1. Dünya Üzüm Üretim Alanları (30-50 Kuzey ve Güney Enlemler)

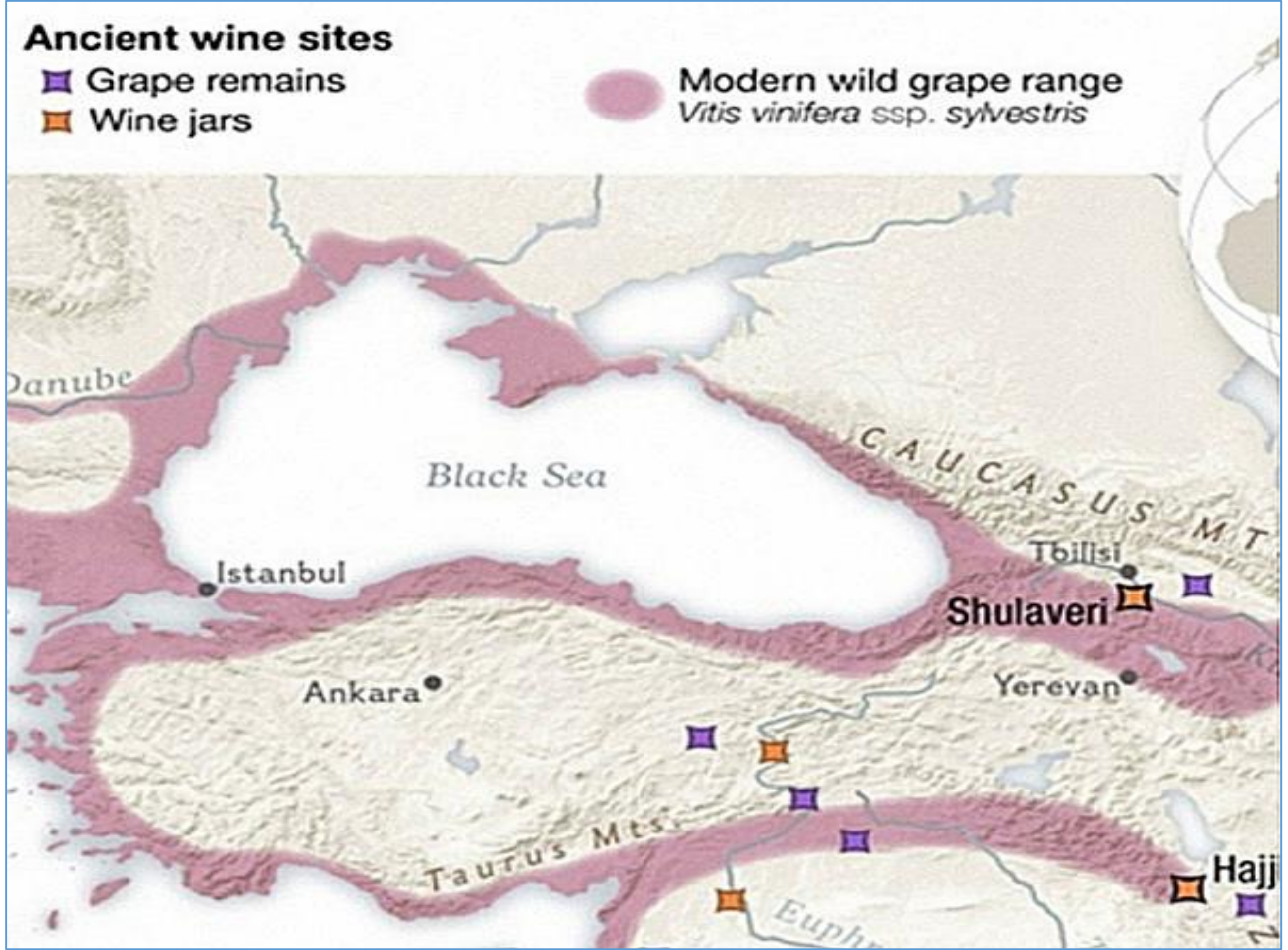

Kaynak: www.borderandvine.wordpress.com erişim tarihi: 16.08.2019

Üzüm hasadı, kuzey yarım küresi ülkelerinde Ağustos- Eylül aylarında, güney yarım küresi ülkelerinde ise Mart, Nisan aylarında yapılmaktadır.

Üzümün anavatanı, Anadolu'yu da içine alan Küçük Asya denilen, Kafkasya'yı da kapsayan bölgedir. İlk insan yaşamının başladığı 10.000 yıl önceki dönemden kalma olduğu tespit edilen pres artığı üzüm çekirdekleri bize üzümün şarap yapılmasının insanlık tarihi kadar eski olduğunu ve bağcılık kültürünün de bu yıllarda Anadolu'da başladığını göstermektedir.

Şekil 2. Üzümün Anavatanı Olarak Kabul Edilen Alanlar

Kaynak: www.stylitevine.com erişim tarihi: 16.08.2019

2 DÜNYA ÜZÜM ÜRETİMİ

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2018 yılı verilerine göre dünyada yaklaşık 7,5 milyon ha alan üzerinde 78 milyon ton üzüm üretimi gerçekleşmiştir. 2012 yılına göre dünya üzüm üretim alanı %6,89 oranında artmıştır (7,5 milyon ha). Türkiye 448 bin hektar bağ alanı varlığı ile İspanya, Çin, Fransa ve İtalya'dan sonra 5. sırada; 3,9 milyon ton üretim ile Çin, İtalya, ABD, Fransa, İspanya'dan sonra %5,2'lik oran ile 6. sırada yer almaktadır.

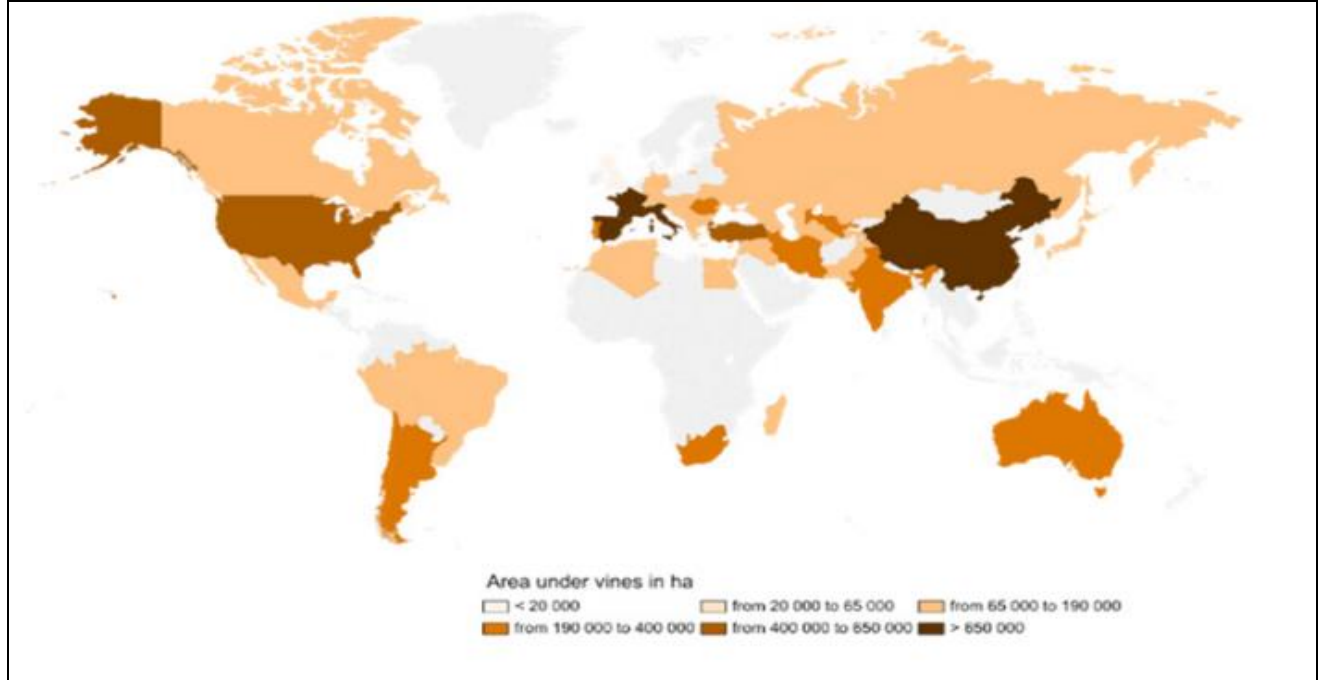
Tablo 1. Dünya Üzüm Üretim Alanı (bin ha)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İspanya	943	947	931	941	920	968	969
Çin	666	715	767	802	843	865	875
Fransa	761	761	758	752	757	788	793
İtalya	697	726	703	673	668	699	705
Türkiye	462	469	467	462	435	448	448
ABD	389	422	419	413	410	434	439
Arjantin	220	224	226	224	224	222	218
İran	215	225	213	202	207	213	212
Şili	204	192	198	199	203	194	192
Diğer Ülkeler	2.478	2.430	2.442	2.457	2.428	2.594	2.598
Toplam	6.969	7.108	7.124.512	7.127	7.097	7.425	7.449

Kaynak: FAOstat, 2018

FAO 2018 yılı verilerine bakıldığında, İspanya üretim alanı olarak dünyada ilk sırada yer almasına rağmen, birim alandaki verim (712 kg/da) düşüklüğü nedeniyle dünya üretim miktarı bakımından 5. sırada yer almaktadır. Yine ABD, üretim alanı olarak dünyada 6. sırada yer almasına rağmen dekarda 1.571 kg'lık verim ile verim bakımından dünyada 1. sırada gelmekte üzüm üretiminde ise 3. sırada yer almaktadır. Üzüm üretiminde alan olarak önemli bir paya sahip olan İspanya ve Fransa'nın sofralık ve kuru üzüm üretim miktarları yok denecek kadar azdır.

Şekil 3. Dünya Üzüm Üretim Alanları

Kaynak: OIV, 2019

Tablo 2. Dünya Üzüm Üretimi (milyon ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	10.5	11.7	12.6	12.6	13.8	13.1	11.7
İtalya	5.8	8.0	6.9	7.9	7.9	6.9	8.6
ABD	6.7	7.8	7.2	7.0	7.1	6.7	6.9
Fransa	5.2	5.5	6.2	6.3	6.3	5.0	6.2
İspanya	5.3	7.5	6.2	5.8	5.9	5.0	6.9
Türkiye	4.2	4.0	4.2	3.7	4.0	4.2	3.9
Şili	2.8	2.4	2.5	2.4	2.5	2.0	2.5
İran	2.2	2.2	2.1	2.4	2.5	1.9	2.3
Arjantin	3.2	3.2	2.9	2.6	2.4	2.1	2.7
Diğer Ülkeler	23.1	24.5	24.1	25.3	24.4	26.1	26.10
Toplam	69.1	76.5	74.5	76.8	77.4	73.0	77.8

Kaynak: FAOstat, 2018

Dünya üzüm üretim miktarları incelendiğinde Türkiye'nin 2018 yılı üretiminin düşük olmasının nedeni aynı yıl yaşanan kuraklık olmuştur. Üzüm üretimi mevsimsel şartlardan ve yağışlardan oldukça etkilenen bir üründür.

Tablo 3. Üzüm Üreticisi Ülkelerde Verim (kg/da)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ABD	1.711	1.857	1.709	1.683	1.731	1.543	1.571
Şili	1.569	1.237	1.240	1.213	1.213	1030	1.302
Arjantin	1.273	1.284	1.164	1.075	785	945	1.238
İtalya	835	1.104	986	1.176	1.228	987	1.219
Çin	1.600	1.623	1.640	1.710	1.756	1.353	1.208
İran	1.000	972	972	965	1.188	892	1.084
Türkiye	916	976	1.200	790	919	937	870
Fransa	702	729	814	832	825	634	781
İspanya	555	790	668	616	645	516	712
Dünya Ort.	962	1.076	1.046	939	912	983	1.044

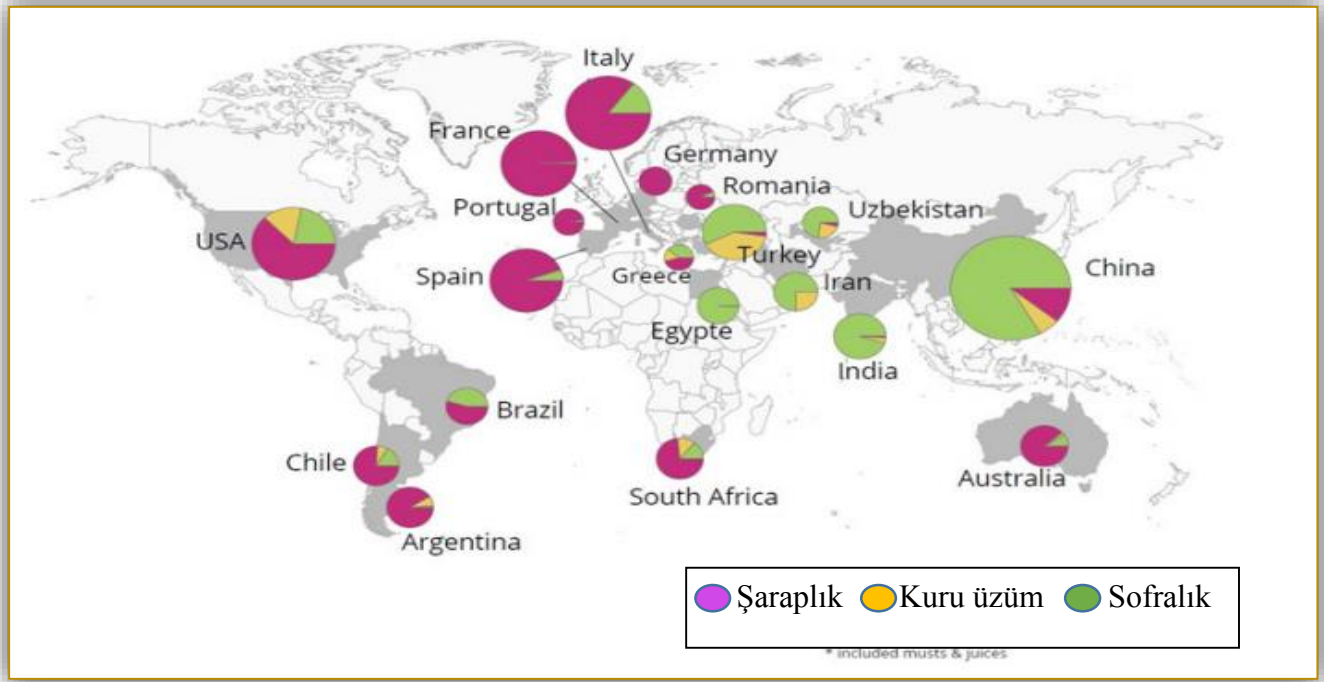
Kaynak: FAOstat, 2018

Üzüm üreten ülkelerdeki ortalama verime bakıldığında modern tarım tekniklerinin kullanıldığı ABD'nin ilk sırada geldiği görülmektedir. Güney yarım küre ülkeleri Şili ve Arjantin'de yıllara göre mevsim şartlarında yaşanan gelişmelere bağlı olarak dalgalanma olduğu görülmektedir. Son yıllarda üzüm üreticisi Güney Amerika ülkelerinde sofralık üzüm üretiminin yanında kurutmalık üzüm türlerine olan ilgi artmaktadır. Kurutmalık üzüm türlerinin diğer üzüm türlerine göre birim verim görece düşüktür.

Genel olarak ülkemiz karma diyebileceğimiz modern ve geleneksel yöntemlerle üzüm yetiştiriciliği yapmaktadır. Batı illerinde daha modern bağlar bulunurken Güney Doğu Anadolu’da geleneksel yöntemlerle bağcılık yapılan bağlar bulunmaktadır. Batı illerinin alandaki verim güney doğu illerine göre 5 katı bulabilmektedir.

Dünya genelinde üretilen üzümler sofralık, kurutmalık, şaraplık ve şıralık olarak değerlendirilmektedir. Ülkelere göre üzüm değerlendirme biçimleri Şekil 4’te verilmiştir.

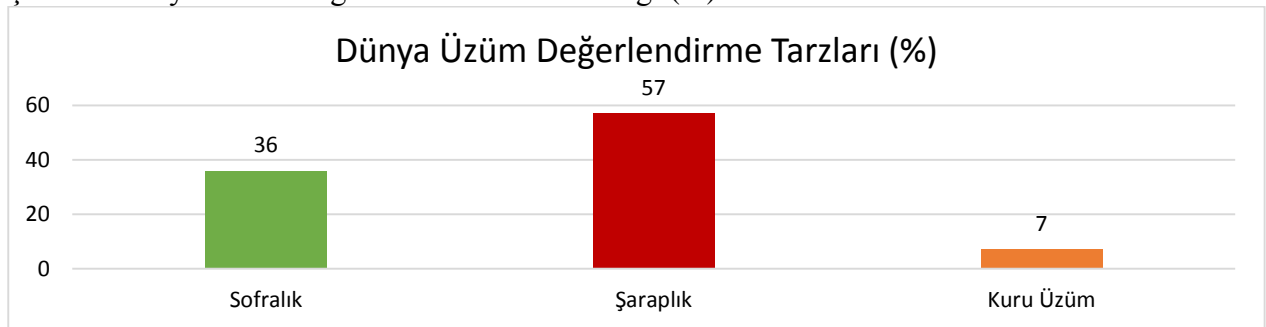
Şekil 4. Ülkelerin Üzümleri Değerlendirme Tarzı Haritası

Kaynak: OIV, 2019

Uluslararası Üzüm ve Şarap Örgütü (OIV) 2018 yılı değerlerine göre dünyada yetiştirilen üzümün %57’si şaraplık, %7’si kurutmalık, %36’sı ise sofralık yaş olarak değerlendirilmektedir. Son 15 yıl içerisinde şaraplık üzüm üretimi %10 azalırken, sofralık üretim payı %11 artmıştır.

Şekil 5. Dünya Üzüm Değerlendirme Tarzı Grafiği (%)

Kaynak: OIV, 2019

Tablo 4. Ülkelerin Üzüm Rekoltesi ve Değerlendirme Tarzları Tablosu (milyon ton)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018	Sofralık	Kuru üzüm	Şaraplık
Çin	12,5	13,2	12,6	13,1	11,7	84,1%	5,6%	10,3%
İtalya	6,9	8,2	8,4	6,9	8,6	13,5%	0,0%	86,5%
ABD	7,1	6,9	7	6,7	6,9	16,3%	18,1%	65,6%
İspanya	6,1	6	6,3	5	6,9	4,0%	0,0%	96,0%
Fransa	6,2	6,3	6,3	5	6,2	0,4%	0,0%	99,6%
Türkiye	4,2	3,7	4	4,2	3,9	56,1%	40,7%	3,2%
Hindistan	2,6	2,6	2,6	2,9	2,9	92,6%	5,9%	1,5%
Arjantin	2,7	2,5	1,9	2,1	2,7	0,9%	5,5%	93,7%
Şili	2,2	2,7	2,2	2	2,5	26,0%	3,9%	70,1%
İran	2,3	2,3	2,3	1,9	2,3	76,3%	23,7%	0,0%
Dünya üzüm üretimi	74,3	76,7	75,5	73	77,8	36,0%	7,0%	57,0%

Kaynak OIV, 2019

Ülkelere göre üzüm değerlendirme verileri incelendiğinde sofralık üzüm üretiminde Çin, kuru üzüm üretiminde Türkiye, şaraplık üzüm üretiminde ise İtalya ilk sırada yer almaktadır.

2.1 Dünyada Sofralık Üzüm

Sofralık üzümlerde genellikle salkımlar büyük ve gösterişlidir. Salkımlarda bulunan taneler seyrek, iri, çekirdeksiz/çekirdekli, uniform renkte ve sap bağlantı kuvveti yüksektir. Sofralık üzümlerde tane büyüklüğü ve et yapısının sertliği önemlidir. Bu özellikler sofralık üzümün taşıma esnasında daha az hasar almasında fayda sağlar.

2.1.1 Dünyada Sofralık Üzüm Üretimi

Dünya sofralık üzüm üretiminde 2012/2013 üretim sezonunda 19 milyon 164 bin ton olan üretim, 2017/2018 üretim sezonunda yaklaşık %18,67 artarak 22 milyon 742 bin tona ulaşmıştır. Dünya sofralık üzüm üretimindeki bu artışın nedenleri arasında; uygulanan yeni tekniklerin yanında yeni çeşitlerin üretimde kullanılması da etkili olmuştur.

Tablo 5. Dünya Sofralık Üzüm Üretimi (bin ton)

Ülkeler	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Çin	8.800	10.000	10.100	10.500	9.450	9.450
Hindistan	2.823	2.590	2.784	2.800	2.700	2.700
Türkiye	2.350	2.005	2.350	2.120	1.900	1.900
Özbekistan	1.579	1.580	1.580	1.580	1.580	1.580
AB	1.638	1.753	1.718	1.453	1.557	1.557
ABD	955	947	943	935	1.015	1.015
Brezilya	1.498	985	985	985	985	985
Şili	939	868	917	915	905	875
Peru	500	540	611	623	658	658
G. Afrika	291	285	334	308	330	315
Diğer Ülkeler	1.212	1.164	1.058	1.143	1.072	1.072
Dünya	22.586	22.716	23.381	23.361	22.151	22.106

Kaynak: USDA, 2019

2.1.2 Dünya Sofralık Üzüm İhracatı

Sofralık üzüm tüketimi günümüze kadar genellikle yerel olarak gerçekleştirilirken, son zamanlarda türler/çeşitler üzerinde yapılan ıslah çalışmaları ve yeni depolama teknikleri ile raf ömrü uzatılarak ürünlerin taşınabilirliği artırılmıştır.

Dünya sofralık yaş üzüm ihracat pazarı (tüm ülkelerin toplam ihracatı), son 6 yıl içinde yaklaşık %10,7 artarak 2018/2019 yılında 3,1 milyon tona ulaşmıştır. Şili, Peru, ABD, Çin ve Güney Afrika sırasıyla sofralık üzüm ihracatında dünyanın en büyük beş ülkesidir. Bu beş ülke birlikte ele alındığında dünya sofralık üzüm pazarının %65'ini oluşturmaktadır.

Tablo 6. Dünya Sofralık İhracat Miktarı (bin ton)

Ülkeler	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	Değişim (%)
Şili	761	688	731	731	720	660	-13,3
Peru	280	297	311	277	360	380	+35,7
ABD	389	328	347	336	340	368	-5,4
Çin	127	227	257	278	220	290	+128,4
G. Afrika	264	255	304	279	300	285	+8
Hong Kong	172	190	212	214	170	210	+22,1
Hindistan	76	160	202	180	180	205	+269,7
Türkiye	257	175	173	280	235	180	-30
Meksika	152	164	156	196	148	145	-4,6
Özbekistan	59	106	97	126	70	120	+103,4
Diğer Ülkeler	241	241	246	237	254	231	-4,2
Dünya	2.777	2.830	3.035	3.134	2.997	3.074	+10,7

Kaynak: USDA, 2019

Dünya sofralık üzüm ihracatı verileri incelendiğinde Şili, Peru, G. Afrika gibi güney yarım kürede yer alan ülkelerin üzüm hasat döneminin kuzey yarım küreye göre kış aylarına gelmesinden dolayı aynı dönemde sofralık üzüm hasadı olmayan kuzey yarım küre ülkelerine sofralık üzüm ihraç ettikleri görülmektedir. Türkiye sofralık üzüm üretiminde dünya genelinde 3. sırada yer alırken sofralık üzüm ihracatında 8. sırada olmasının pek çok nedeni bulunmaktadır. Bunlar arasında sofralık üzüm iç tüketimin güçlü olması, sofralık üzüm üreten ülkelerin büyük çoğunluğunun kuzey yarım kürede yer alması, sofralık üzüm ithal eden ülkelerin (özellikle AB ve Rusya) kuzey yarım küre yer alması ve kuzey yarım kürede üzüm hasat döneminde rekabet halinde olunan ülkeler özellikle ABD'nin rekabetçi yapısı gelmektedir. Sofralık üzüm ihracatında pazar payının artırılması için verimliliğin artırılarak ürün fiyatlarının rekabetçi yapıya kavuşturulmasının yanında raf ömrü uzun olan türler ya da geç veya erken hasat edilen türlere ağırlık verilmesi gerekmektedir. Türkiye coğrafi özellikleri itibarıyla güney yarım kürede sofralık üzüm üreten Şili ve Arjantin gibi ülkelerle rekabet halinde değildir. Türkiye az miktarda ithal ettiği sofralık üzümü de yine bu ülkelerden kış aylarında gerçekleştirmektedir.

2.2 Dünyada Kuru Üzüm

Dünyada kuru üzüm üretiminin yapıldığı ülkeler aynı zamanda kuru üzüm tüketiminin de fazla olduğu ülkelerdir. Üretici ülkelerin iç tüketimleri açısından ilk üç sıra AB, ABD ve Çin'e aittir.

Kuru üzüm; genel olarak yumuşak dokulu, tadı hoş ve depolamada nemlenmeye az meyilli çeşitler arasından seçilir. Üzümler eriyiğe bandırılmış olarak veya doğal olarak kurutulur. Kurutulacak üzümler çekirdekli veya çekirdeksiz olabilir. Üzümler %23-25 kuru maddede hasat edilmekte ve nem oranı %11-13 oluncaya kadar çeşitli kurutma yöntemleri ile kurutulmaktadır. Üzüm doğal olarak (naturel) veya içinde %5 potasyum karbonat ve %1 zeytinyağı içeren potasa bulamacı ile muamele edilerek kurutulur. Kurutulan üzümler 7-11 sınıflamasına tabi tutulur.

2.2.1 Dünya Kuru Üzüm Üretimi

Dünya kuru üzüm üretimi 1,2 milyon ton civarında olup üretimde % 24 ile ülkemiz ilk sırada yer almaktadır. Üretimde ilk beş ülke sırasıyla Türkiye (%23), ABD (% 22), Çin (% 16), İran (%12) ve G. Afrika (% 6)'dır.

Tablo 7. Dünya Kuru Üzüm Üretimi (bin ton)

Ülkeler	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Türkiye	243	320	220	310	306	280
ABD	368	332	352	305	241	263
Çin	165	180	190	165	180	190
İran	160	130	139	170	110	150
G. Afrika	46	66	60	62	71	73
Özbekistan	18	52	70	71	65	70
Şili	69	65	57	54	57	60
Arjantin	21	37	40	31	41	42
Diğer Ülkeler	61	70	70	63	79	77
Dünya	1.151	1.252	1.198	1.231	1.149	1.205

Kaynak: USDA, 2019

2.2.2 Dünya Kuru Üzüm İhracatı

Kuru üzüm üretimi yapan ülkelerin 2018/2019 sezonunda ihracat miktarları toplam 779 bin tondur. Kuru üzüm sektöründe net ihracatçı konumunda olan Türkiye 2018 yılı itibariyle dünya kuru üzüm ihracatının %32'sini gerçekleştirmektedir.

Tablo 8. Kuru Üzüm İhracat Miktarları (bin ton)

Ülkeler	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Türkiye	187	260	202	266	279	250
İran	131	102	113	134	86	125
ABD	159	127	115	127	108	110
Özbekistan	15	50	68	68	63	68
G. Afrika	35	53	47	49	58	60
Şili	66	62	56	52	55	58
Arjantin	16	30	34	28	38	39
Diğer Ülkeler	79	70	79	52	62	70
Dünya	688	754	712	775	748	779

Kaynak: USDA, 2019

Tablo 9. Dünya Kuru Üzüm İthal Eden Ülkeler (bin ton)

Ülkeler	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
AB	329	333	322	333	323	335
Japonya	30	31	32	36	40	42
Kazakistan	13	37	43	53	32	37
Çin	19	29	34	36	35	36
ABD	14	17	25	14	37	30
Brezilya	25	23	26	28	27	28
Kanada	29	26	25	27	27	28
Rusya	34	27	27	29	24	24
Avustralya	24	19	20	24	21	23
Hindistan	12	16	16	16	18	19
Diğer Ülkeler	144	137	129	136	123	133
Dünya	673	695	698	732	707	735

Kaynak: USDA, 2019

Dünya kurum üzüm ithalatında; AB ülkeleri toplam talebin %45,58'ini oluşturmaktadır. AB ülkeleri arasında ilk üç sırayı İngiltere, Almanya ve Hollanda almaktadır. Kuru üzüm üretiminde AB ülkelerinden hiçbir ülke sıralamada yer almazken iç tüketimleri açısından ilk sırayı AB ülkelerinin almasının nedeni kuru üzümün gıda sanayinde özellikle kek ve pasta yapımında kullanılıyor olmasıdır.

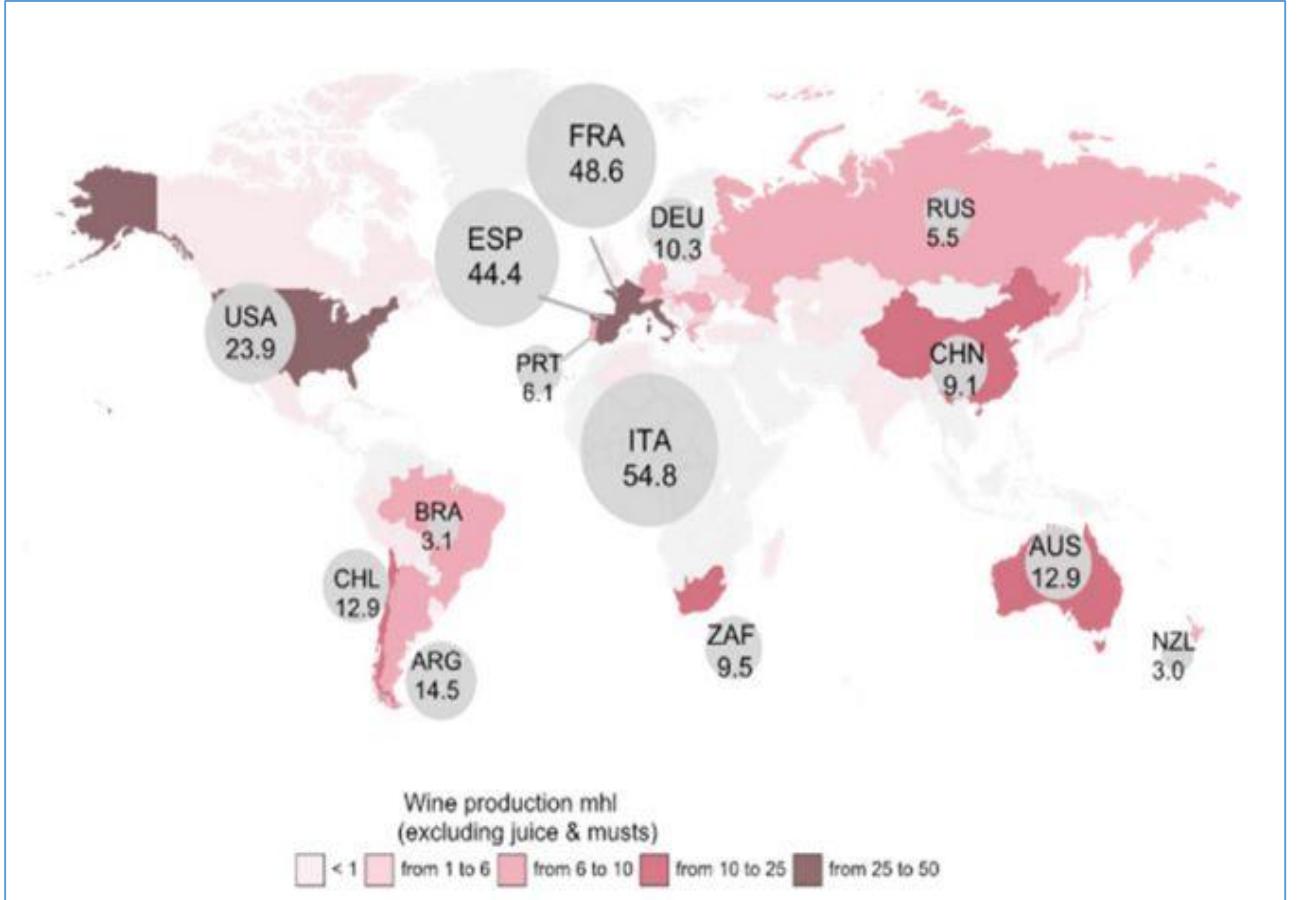
2.3 Dünyada Şaraplık Üzüm

Dünya üzerinde yetiştirilen şaraplık üzümler genel olarak; küçük salkımlı, küçük taneli, ince kabuklu, bol şıralı, orta verimli ve yüksek aromalı özelliklere sahiptir. Çeşitlerin büyük kısmında şıra randımanı %60'ın üzerindedir.

2.3.1 Dünya Şarap Üretimi

Avrupa, zengin bağcılık ve şarapçılık tarihi ve gelişmiş üretimi ile şarapçılığın merkezi konumundadır. Fransa, İtalya, İspanya ve Almanya dünya üretiminin %54'ünü gerçekleştirmektedir.

Şekil 6. Dünya Önemli Şarap Üretimi Yapan Ülkeler (milyon hektolitreye)

Kaynak: OIV, 2019

Dünya şarap üretimi ortalama 270-300 milyon hektolitre arasında gerçekleşmektedir. 2018 yılı dünya şarap üretimi 292 milyon hl olarak gerçekleşmiştir. Üretilen şarabın %64'ü ilk 5 ülke tarafından üretilmektedir. Türkiye'de üretilen yaş üzümün yaklaşık olarak yüzde 2'si şarap üretiminde değerlendirilmektedir. Bu değer ile Türkiye önde gelen şarap üreticisi ülkeler sıralamasında oldukça geride yer almaktadır. Türkiye, üzüm üretimi olmayan dolayısıyla şarap üretimi hiç olmayan Arap ülkeleri ve üzüm üretimi olmakla birlikte şarap üretimi olmayan İran'ın önünde yer almaktadır.

Tablo 10. Dünya Şarap Üretimi (milyon Hektolitre)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	44.2	50.0	50.9	42.5	54.8
Fransa	46.5	47.0	45.3	36.3	48.6
İspanya	39.5	37.7	39.7	32.5	44.4
ABD	23.1	21.7	23.7	23.3	23.9
Arjantin	15.2	13.4	9.4	11.8	14.5
Şili	9.9	12.9	10.1	9.5	12.9
Avustralya	11.9	11.9	13.1	13.7	12.9
Almanya	9.2	8.8	9.0	7.5	10.3
Diğer Ülkeler	70.5	71.6	68.8	71.9	98.7
Dünya	270	275	270	249	292

Kaynak: OIV, 2019

Şarap üretiminde ilk 4 sıradaki ülkelere baktığımızda İspanya, İtalya ve Fransa'da kuru üzüm üretimi olmadığı, Fransa'da ise üzümlerin hemen hemen tamamının şarap olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. İtalya ve İspanya'da az da olsa sofralık üzüm üretimi bulunmaktadır. ABD ise hem sofralık hem şaraplık hem de kuru üzüm üretimi yapan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. İtalya, İspanya ve Fransa'da bağcılık genel olarak şarap üretimi için yapılmaktadır. Bu ülkeler şarap tüketiminin de yüksek olduğu ülkelerdir. Şarap üretimi sofralık ve kuru üzüme göre katma değeri oldukça yüksek bir üründür.

Türkiye şarap üretiminde son sıralarda gelmekle birlikte üretimde son yıllarda artış olmaya başlamıştır.

2.3.2 Dünya Şarap İhracatı

Dünya şarap ihracatı incelendiğinde ilk dört ülke sırasıyla İspanya, İtalya, Fransa ve Şili'dir. Şarap ihracat miktarının değişimi son beş yıl için incelendiğinde Şili'de %14,8 artış görülürken İspanya'da %8,3, İtalya'da %3,4 ve Fransa'da %1,4 gerileme görülmektedir. Bu gerilemenin temel nedeni AB'de son yıllarda gözlemlenen bağların yeniden yapılandırılması ve bölgelere göre üretilen şarapların ayrıştırılmasına yönelik AB düzenlemeleridir. Bu düzenlemeler sonucunda AB genelinde bağ arazilerinde ve şarap üretiminde düşüş yaşanmıştır.

Tablo 11. Dünya Şarap İhracat Miktarı (milyon hektolitreye)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
İspanya	23.0	24.7	22.6	23.0	21.1
İtalya	20.4	20.0	20.6	21.2	19.7
Fransa	14.3	13.9	14.1	15.0	14.1
Şili	8.1	8.8	9.1	9.4	9.3
Avustralya	7.0	7.4	7.3	7.8	8.6
G. Afrika	4.2	4.2	4.3	4.5	5.3
Almanya	4.2	3.9	3.6	3.8	3.7
ABD	4.0	4.2	3.8	3.5	3.5
Diğer Ülkeler	18.8	18.9	18.6	19.8	22.7
Dünya	104	106	104	108	108

Kaynak: OIV, 2019

3 TÜRKİYE'DE ÜZÜM

Dünyada önemli tarımsal geçim kaynaklarından birisi olan üzümün ülkemizde 1200'ü aşkın sofralık, kurutmalık, şaraplık ve şıralık çeşidi yetiştirilmektedir. Bağcılık ülkemizin tarımsal yapısı içerisinde önemli bir yer tutmakta ve ülke ekonomisine çok önemli katkılar sağlamaktadır.

Uygun ve elverişli yetiştirme olanaklarına sahip olan Türkiye'de bağcılık eski ve köklü bir kültüre sahiptir. Üzüm, iklim ve toprak yönünden fazla seçici olmaması ve alternatif değerlendirme olanaklarına sahip olması nedeniyle Türkiye'de yaygın kültür bitkilerinden birisidir.

Türkiye'de gerçekleştirilen üzüm üretimin büyük bir çoğunluğu sofralık ve kurutmalık; bir kısmı da şaraplık olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında pekmez, pestil, köfter, sucuk (köme), ezme, bastık, tarhana, samsa, saruç gibi farklı değerlendirme yolları da vardır. Yaş üzüm üretiminin tüm meyve üretimimiz içindeki payı %30,7'dir. Türkiye çok fazla üzüm çeşidine sahip olmakla birlikte ekonomik anlamda değer taşıyan 40-50 kadar yerli çeşit ve 10 kadar da yabancı sofralık çeşit yetiştiriciliği yaygınlaşmıştır.

3.1 Türkiye Üzüm Üretimi

Ülkemizde 1 milyon 945 bin tonu sofralık, 1 milyon 524 bin tonu kurutmalık ve 463 bin tonu şaraplık olmak üzere 3 milyon 933 bin ton üzüm üretimi gerçekleştirilmiştir (TÜİK 2018). 1 milyon 46 bin ton ile toplam yaş üzüm üretimimizin yaklaşık % 27'sini çekirdeksiz kurutmalık üzüm oluşturmaktadır. 2018 yılında yaklaşık 261 bin ton çekirdeksiz kuru üzüm elde edilmiştir.

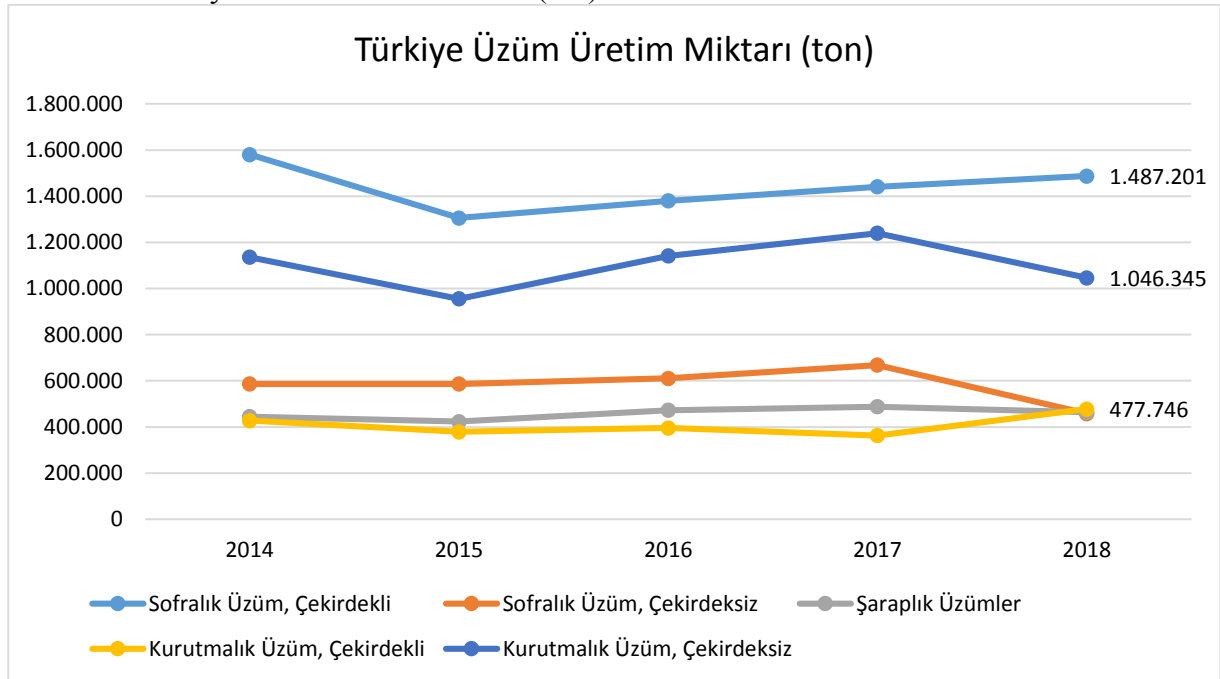
Ülkemizde çekirdeksiz kurutmalık üzüm üretimi, Ege bölgesinde özellikle %87 ile Manisa, %6 ile İzmir ve %6 ile Denizli illerinde yoğunlaşmıştır. Sofralık üzüm üretiminin ise %70'i Manisa, Denizli ve Mersin illerinde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 12. Türkiye Üzüm Üretim Miktarı (Ton)

Üzüm Türü	2014	2015	2016	2017	2018
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	1.580.585	1.305.491	1.380.120	1.441.000	1.487.201
Sofralık Üzüm, Çekirdeksiz	586.164	586.419	610.484	668.000	458.061
Şaraplık Üzümler	445.127	423.527	472.534	488.000	463.647
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli	427.533	379.263	395.732	363.000	477.746
Kurutmalık Üzüm, Çekirdeksiz	1.135.947	955.300	1.141.130	1.240.000	1.046.345
Toplam	4.175.356	3.650.000	4.000.000	4.200.000	3.933.000

Kaynak: TÜİK, 2018

Tablo 13. Türkiye Üzüm Üretim Miktarı (ton)

Kaynak: TÜİK, 2018

2014-2018 dönemine ilişkin toplam üzüm üretim alanı ve üretim miktarı incelendiğinde; üretim alanlarının son 5 yılda düzenli olarak azaldığı görülmüştür.

Tablo 14. Türkiye Üzüm Dikili Alan (da)

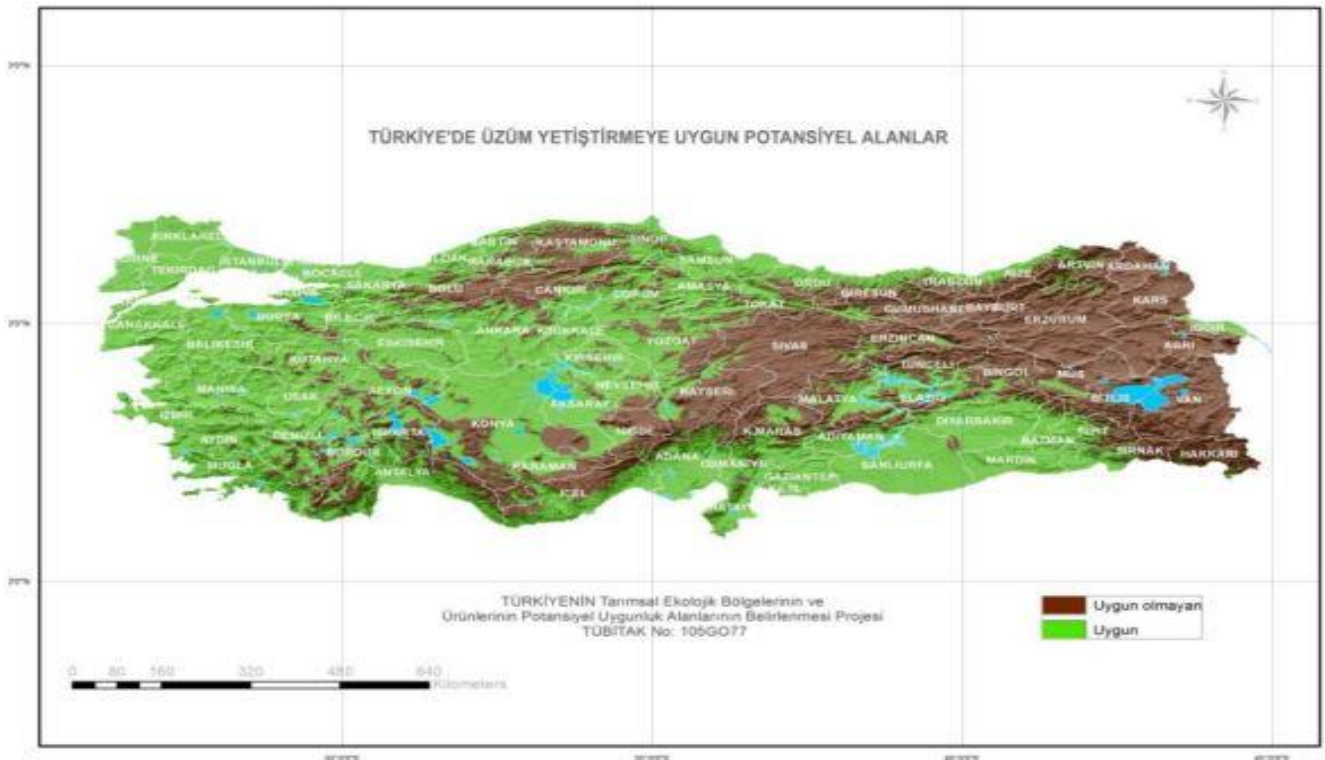
Üzüm dikili alan (da)	2014	2015	2016	2017	2018
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	2.298.938	2.292.341	2.067.941	1.910.341	1.903.058
Sofralık Üzüm, Çekirdeksiz	340.077	340.132	338.085	327.956	317.950
Şaraplık Üzümler	687.512	654.855	643.532	636.795	610.621
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli	628.137	611.638	574.103	558.047	600.006
Kurutmalık Üzüm, Çekirdeksiz	716.265	720.591	728.608	735.929	738.775
Toplam alan (bin da)	4.671	4.620	4.352	4.169	4.170

Kaynak: TÜİK, 2018

2018 yılı verilerine göre Türkiye’de 417.000 ha alanda bağcılık yapılmaktadır. Çekirdekli ve çekirdeksiz sofralık üzüm çeşitlerinin bağ alanları toplamı, toplam bağ alanlarının %53’ünü oluştururken tek başına kurutmalık çekirdeksiz üzüm (Sultani çekirdeksiz) %18’i oluşturmaktadır.

TÜİK verilerine göre, Türkiye’de bağcılık en fazla %32,5 alan değeri ile Ege Bölgesi’nde yapılmaktadır. Bir diğer deyişle, Türkiye bağ alanlarının 1/3’ü Ege Bölgesi’ne aittir. Ege Bölgesi’ni %27 oranı ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Tarım bölgeleri içinde, yalnızca Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde kayda değer bir bağcılığın söz konusu olmadığı söylenebilir.

Şekil 7. Türkiye’de Üzüm Yetiştirmeye Uygun Potansiyel Alanlar

Kaynak: Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi, 2015, 24 (1):56-64 Araştırma Makalesi (Research Article), Erişim Tarihi: 16.08.2019

Tablo 15. Türkiye Üzüm Verim Miktarı (kg/da)

Üzüm verim (kg/da)	2014	2015	2016	2017	2018
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	688	570	667	754	781
Sofralık Üzüm, Çekirdeksiz	1724	1724	1806	2037	1441
Şaraplık Üzümler	647	647	734	766	759
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli	681	620	689	650	796
Kurutmalık Üzüm, Çekirdeksiz	1586	1326	1566	1685	1416
Ortalama Verim (da/kg)	1065	977	1092	1178	1038

Kaynak: TÜİK 2018

3.1.1 Türkiye Sofralık Üzüm Üretimi

Türkiye’de üretilen üzümün yaklaşık %50’si sofralık olarak değerlendirilmektedir. Verilerde bazı farklılıklar olsa da; dünya genelinde yaklaşık 28 milyon ton yaş üzüm üretilmekte ve bu üretimin 2,18 milyon tonu (%7,79) Türkiye’de gerçekleşmektedir. Türkiye bu miktarla dünya sofralık üzüm üretiminde 3. sırada yer almaktadır.

Dünyanın ve Türkiye’nin en önemli sofralık üzüm çeşidi Sultani Çekirdeksiz’dir. Bu değerli Türk çeşidi, yaklaşık olarak dünya sofralık üzüm üretiminin %50’sini, Türkiye’nin sofralık üzüm üretiminin ise %25’ini oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin ihraç ettiği sofralık üzümlerin %90’ını da bu çeşit oluşturmaktadır.

Tablo 16. Türkiye sofralık Üzüm Üretimi Dünya Payı

Dünya Üretimi	28 Milyon Ton
Türkiye Üretimi	2,18 Milyon Ton
Türkiye’nin Payı	%7,79
Türkiye’nin Sıralamada Yeri	3

Kaynak: OIV, 2019

Tablo 17. Yıllara Göre Türkiye Sofralık Üzüm Üretimi

Yıl	Üretim (1.000 Ton)
2010	2.250
2011	2.269
2012	2.220
2013	2.133
2014	2.167
2015	1.892
2016	1.990
2017	2.109
2018	2.222

Kaynak: TÜİK, 2018

Tablo 18. 2018 Yılı Sofralık Üzüm Üretimi İlk 10 İl (ton)

1	Manisa	312.996
2	Mersin	275.581
3	Denizli	215.980
4	Gaziantep	89.347
5	Diyarbakır	81.844
6	İzmir	69.426
7	Mardin	68.866
8	Elazığ	47.897
9	Nevşehir	31.432
10	Kilis	1.681

Kaynak: TÜİK, 2018

Sofralık üzüm üretiminde ilk sırayı Ege Bölgesi almaktadır. Ege bölgesinden sonra en çok üretim Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Ege Bölgesinde yetiştirilen sofralık üzümler çekirdeksiz iken

Güney Doğu Anadolu Bölgesinde yetiştirilen üzümler ise çekirdekli üzüm türleridir. Sofralık üzüm üretiminde ilk 3 il Manisa, Mersin ve Denizli'dir.

3.1.1.1 Türkiye Sofralık Üzüm İhracatı

Türkiye sofralık üzüm ticareti bakımından net ihracatçı bir ülkedir. Çünkü sofralık üzüm ithalatı yok denecek düzeydedir. TÜİK verilerine göre 2010-2018 dönemi içerisinde miktar ve ihracat tutarı bakımından iklim değişiklikleri ve rekolteye bağlı dalgalanmalar görülmektedir.

Tablo 19. Sofralık Üzüm İhracatı

Yıllar	İhracat (Kg)	İhracat (ABD Doları)
2010	237.641.059	203.804.602
2011	239.577.314	175.325.289
2012	209.395.604	162.593.189
2013	203.304.937	187.677.750
2014	257.803.814	201.681.641
2015	175.188.745	141.408.220
2016	173.156.348	104.734.764
2017	277.743.287	195.391.998
2018	180.237.925	120.887.582

Kaynak: TÜİK, 2018

3.1.2 Türkiye Kuru Üzüm Üretimi

Türkiye'de çekirdekli ve çekirdeksiz üzüm çeşitlerinde kurutma yapılmaktadır. Çekirdekli kuru üzümler Güneydoğu, Doğu Akdeniz ve Orta Güney bölgelerinde elde edilirken çekirdeksiz kuru üzüm üretimi sadece Ege Bölgesi'nde yapılmaktadır. Çekirdekli üzümlerin kurutulması çoğunlukla Türkiye'ye mahsus olup dünya üzerinde çekirdekli kuru üzüm miktarı çok azdır. Çekirdeksiz kuru üzümlerin hemen hemen tamamını sultani çekirdeksiz üzüm türü oluşturmaktadır.

Resim 1 Sultani Çekirdeksiz Kuru Üzüm

2014-2018 yıllarına ait, Türkiye'nin çekirdeksiz kuru üzüm alan, üretim ve verim miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Buna göre incelenen dönem içerisinde çekirdeksiz kuru üzüm alanında düzenli bir artış gözlenmektedir. Alan artışıyla birlikte üretim miktarında da artış söz konusudur. Ancak iklimden kaynaklanan nedenlerden dolayı verim miktarı yıllar içerisinde dalgalanma göstermektedir. 2018 yılı itibari ile yaklaşık 739 bin da alanda çekirdeksiz kuru üzüm üretilmekte, 262 bin ton ürün alınmakta ve dekardan 354 kg kuru üzüm elde edilmektedir.

Tablo 20. Çekirdeksiz Kuru Üzüm Üretim Alanı, Miktarı ve Verim

Yıl	Alan (da)	Üretim (ton)*	Verim(kg/da)
2014	716.265	283.987	397
2015	720.591	238.825	332
2016	728.608	285.283	392
2017	735.929	310.000	421
2018	738.775	261.586	354

Kaynak: TÜİK, 2018

*Kurutmalık çekirdeksiz yaş üzüm değerinin 4 kg'de 1 kg oranına göre dir.

2014-2018 yıllarına ait, Türkiye'nin çekirdekli kuru üzüm alan, üretim ve verim miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Buna göre incelenen dönem içerisinde çekirdekli kuru üzüm alanında düzenli bir azalış gözlenmektedir.

Tablo 21. Çekirdekli Kuru Üzüm Üretim Alanı, Miktarı ve Verim

Yıl	Alan (da)	Üretim (ton)*	Verim(kg/da)
2014	628.137	427.533	170
2015	611.638	379.263	155
2016	574.103	395.732	172
2017	558.047	363.000	163
2018	600.006	477.746	199

Kaynak: TÜİK, 2018

*Kurutmalık çekirdekli yaş üzüm değerinin 4 kg'de 1 kg oranına göre dir.

Türkiye, çekirdekli kuru üzüm üretiminde de dünya lideridir. Türkiye'de çekirdekli kuru üzüm üretim merkezi Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Bu bölgede, Gaziantep ve Kilis ile Adıyaman'ın yanı sıra Mardin ve Diyarbakır illerinde de önemli ölçüde çekirdekli kuru üzüm üretimi söz konusudur. Bölgenin önemli kurutmalık çeşitleri; Besni, Rumi, Dımışkı, Kerküş (beyaz), Sergi Karası ve Horozkarası'dır. Sergi Karası dışındaki çeşitler, bandırılarak kurutulmaktadır. Bölgede tümüyle geleneksel yer bağcılığı yapılmaktadır. Türkiye'nin çekirdekli kuru üzüm üretiminde bölgeler itibariyle ilk iki sırayı birbirine yakın oranlarla Güneydoğu (%35,4) ve Doğu Akdeniz (%32,7) bölgeleri almaktadır. Üretim miktarı yaklaşık 119 bin tondur.

3.1.2.1 Türkiye Kuru Üzüm İhracatı

Ülkemizden ihracatı yapılan kuru üzümün tamamına yakını çekirdeksiz kuru üzüm oluşturmaktadır. Dünya çekirdeksiz kuru üzüm ihracatında ilk sırada yer alan Türkiye 2018 yılında 279 bin ton ihracat karşılığında 490 milyon \$ gelir elde etmiştir. Bir önceki yıla göre ihracat miktarı %3,9 oranında artmış olmasına karşın ihracat tutarı olarak %20’lik bir değer artışı olmuştur.

Tablo 22. Yıllara Göre Çekirdeksiz Kuru Üzüm İhracatı

Yıl	İhracat Miktar (kg)	İhracat Tutar (ABD Doları)
2014	225.267.853	477.202.326
2015	224.258.614	428.956.678
2016	236.068.434	425.953.079
2017	268.584.591	408.210.921
2018	278.929.113	490.406.895

Kaynak: TÜİK, 2018

Büyük çoğunluğu AB ülkelerine gerçekleşen kuru üzüm ihracatı artışının önümüzdeki yılda da devam edeceği tahmin edilmektedir.

Tablo 23. Kuru Üzüm İhracatı Yapılan Ülkelere Göre Miktar ve Değer

Ülke adı	2014		2015		2016		2017		2018	
	İhracat (ton)	İhracat (bin dolar)	İhracat (ton)	İhracat (bin dolar)	İhracat (ton)	İhracat (bin dolar)	İhracat (ton)	İhracat (bin dolar)	İhracat (ton)	İhracat (bin dolar)
Birleşik Krallık	57.989	128.775	67.263	127.193	62.809	119.007	70.117	109.537	72.836	126.862
Almanya	33.458	73.076	30.791	57.766	27.107	49.905	33.359	51.349	30.899	54.431
Hollanda	25.998	54.574	26.954	50.639	23.943	43.201	29.221	43.261	32.457	54.199
İtalya	17.227	34.707	16.516	32.771	19.669	32.780	20.530	30.287	19.425	33.081
Avustralya	10.508	20.841	12.350	21.873	13.310	21.451	17.299	23.772	18.386	30.862
Fransa	14.236	32.191	14.790	29.514	15.775	31.128	17.667	27.612	16.551	28.855
Kanada	6.436	12.769	7.124	12.748	9.033	15.079	9.948	14.287	10.092	17.141
Belçika	12.422	25.322	9.143	17.971	8.257	14.448	10.164	14.577	9.673	15.984
Yeni Zelanda	3.462	7.244	4.042	7.261	3.724	6.666	4.309	6.103	3.845	6.540
Rusya	3.372	8.522	1.719	3.442	2.046	3.909	1.722	2.662	2.625	4.880
Diğer Ülkeler	46.597	91.951	40.691	80.527	59.429	103.458	64.197	99.052	72.232	134.713
Toplam	225.268	477.202	224.259	428.957	236.068	425.953	268.585	408.211	278.929	490.407

Kaynak: TÜİK, 2018

3.1.3 Türkiye Şaraplık Üzüm üretimi

Dünyada üretilen 77,8 milyon ton üzümün %56’sı şarap üretiminde değerlendirilmektedir. Türkiye’de ise bu oran %3,2 düzeyindedir (OIV Report, 2019). Kurutmalık ve sofralık üzüm üretiminde dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer alan Türkiye, şaraplık üzüm üretiminde oldukça gerilerdedir.

Tablo 24. Türkiye Şaraplık Üzüm Üretim Miktarı, Alan ve Verim

Yıl	Üretim(ton)	Alan(da)	Verim (kg/da)
2014	445.127	687.512	647
2015	423.527	654.855	647
2016	472.534	643.532	734
2017	488.000	636.795	766
2018	463.647	610.621	759

Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye’de 2018 yılında 6.106 ha alanda şaraplık üzüm üretimi yapılmış olup 464 bin ton şaraplık üzüm elde edilmiştir.

4 KİLİS’TE BAĞCILIK VE ÜZÜM

4.1 Kilis Bağcılık ve Üzüm Geçmişi

Kilis, üzümün atası olan yabani üzümün yetiştiği, üzümün anavatanı olarak kabul edilen alanlar içerisinde yer almaktadır. Kilis’te yer alan tunç çağından kalma Oylum Höyük’te yapılan kazılarda üzüm çekirdeğine rastlanılmış olması üzümün çok eski çağlarda bile bölgede yetiştirildiğini göstermektedir.¹

Evliya Çelebi'nin anlattıklarına göre Kilis yöresinde 40 çeşit üzüm bulunmakta olup bunlardan horozkarası (horuzkarası), hömmusu (hönnüsü), rumi (Urumu), yediveren (yediveren), inek memesi, dökülgen, dımışkı, kabarcık gibi türler günümüze kadar gelmişlerdir. Bununla birlikte Horozkarası ve Rumi yöreyle özdeşmiş türlerdir. Lacivert-siyah renkli, iri taneli ve kalın kabuklu olan Horozkarası sofralık; sarı-açık yeşil renkli Rumi adıyla bilinen üzüm de; pekmezlik, şıralık, şaraplıktır. Rumi üzüm çeşidi Kilis merkezde yoğun olarak yetiştirilirken horozkarası türü Musabeyli ilçesinde yetiştirilmektedir.

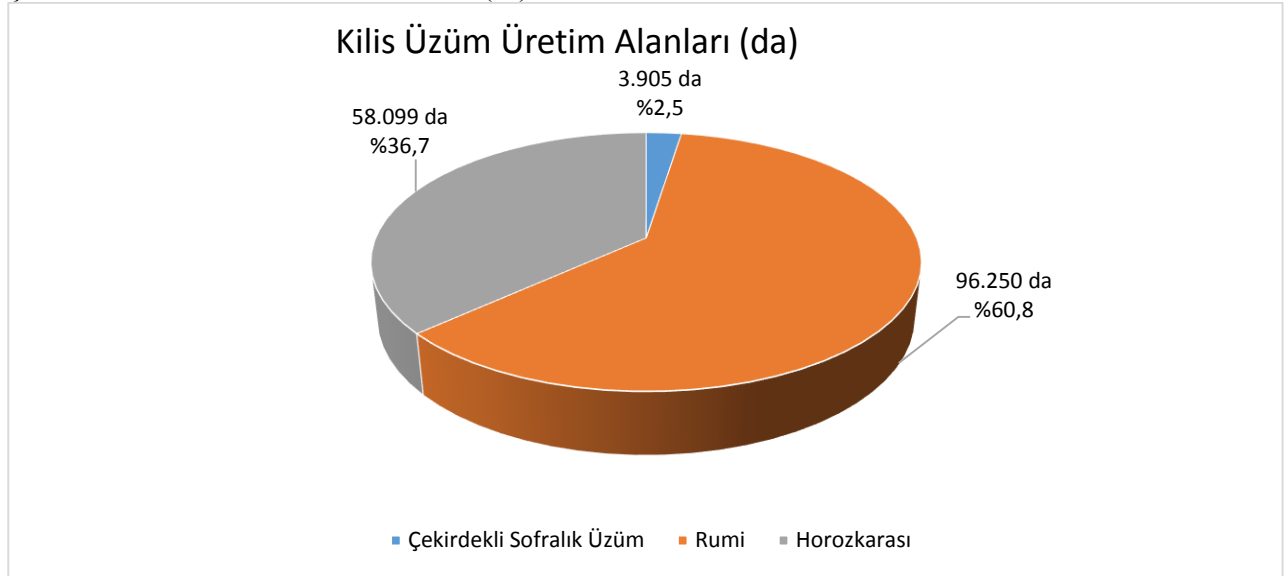
4.2 Kilis Üzüm Üretimi

Kilis'te bugün 16.000 hektarı bulan bir alanda 10.040.000 tiyek (kök sayısı) vardır. Üzüm yaş ve kuru olarak tüketildiği gibi pekmez (sıcak pekmez, yaş pekmez, gün kurusu pekmez) ve şire (üzüm suyu ve nişastanın birlikte kaynatılmasıyla yapılan tatlı türü) olarak da değerlendirilmektedir.

¹ ZfWT Vol. 5, No. 3 (2013), Oylum Höyük Toplumunun (Orta Tunç Çağı, Kilis) Paleodemografik Yapısı, YILDIRIM AÇIKKOL Ayşe

Kilis'te yaygın olarak üretimi yapılan üzüm çeşitleri Rumi, Dökülgen ve Horazkarası'dır. Bunlardan şıralık ve kurutmalık bir çeşit olan Rumi, ilin toplam bağ varlığının büyük kısmını oluşturmaktadır. İlde üretim yapılan üzüm kısmen kurutulularak, pekmez imalathanelerinde pekmez ve pekmez ürünleri olarak değerlendirilirken, büyük bir çoğunluğu yaş veya kuru olarak suma fabrikalarına satış yapılarak değerlendirilmektedir. Kilis'te bağcılık yapılan alanların %60,8'i şaraplık üzüm türü olan Rumi üzüm, %36,7'si kurutmalık çekirdekli üzüm olarak yetiştirilen horozkarası ve %2,5'i ise sofralık üzüm türlerinden oluşmaktadır. Yüksek şıra oranına sahip Kilis rumi üzüm türü genel olarak suma fabrikalarınınca alkol yapımında kullanılmaktadır. İlde şarapçılık, islam kültürüne dayalı olarak ve geleneksel değerlendirme yöntemleri olan pekmez, pestil, sucuk, köme ve dilme şeklinde tercih edildiğinden gelişmemiştir. Bunun yanında pekmez, pestil vb. gibi ürünlerin üretildiği bir imalat sanayinden bahsetmekte mümkün değildir. İlde mevsimsel olarak çalışan küçük ölçekli yerel pekmez, pestil ve sucuk üreten üreticiler bulunmakla birlikte gerek üzüm işleme teknolojisi gerekse de ölçek olarak çok küçüklerdir.

Şekil 8. Kilis Üzüm Üretim Alanları (%)

Kaynak: TÜİK, 2018

Tablo 25. Kilis Üzüm Üretim Alanları (da)

Üretim Alanı (da)	2014	2015	2016	2017	2018
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	3.769	3.769	3.769	3.769	3.905
Şaraplık Üzümler (Rumi)	130.114	110.944	105.244	99.658	96.250
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli (Horozkarası)	33.405	31.405	30.905	44.476	58.099
Toplam	167.288	146.118	139.918	147.903	158.254

Kaynak: TÜİK, 2018

2018 yılı verileri %60,82 ile Rumi üzüm bağcılığının hala yoğun olarak yapıldığını göstermektedir. Kurutmalık horozkarası üzüm bağcılığı %36,71 ve %2,47 ile sofralık türler olan dökülgen ve pafi cinsi üzüm bağcılığı Rumi üzüm bağcılığının arkasından gelmektedir. Kilis suma fabrikasının kapanması sonrasında şaraplık üzüm üretim alanları yıllar itibariyle düşüş göstermekte çekirdekli kurutmalık üzüm olan horozkarasının üretim alanları ise artış göstermektedir.

Tablo 26. Kilis Üzüm Üretim Miktarı (ton)

Üretim Miktarı (ton)	2014	2015	2016	2017	2018
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	1.243	1.673	1.655	1.797	1.681
Şaraplık Üzümler (Rumi)	49.859	70.633	77.052	67.051	20.300
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli (Horozkarası)	11.013	16.820	12.971	15.685	24.802
Toplam	62.115	89.126	91.678	84.533	46.783

Kaynak: TÜİK, 2018

Yıllar içerisinde düşüşte olan şaraplık üzüm üretimi 2018 yılında yaşanan kuraklıktan dolayı belirgin bir düşüş göstermiştir. Kurutmalık üzüm üretimi ise dalgalanma olmakla birlikte artış eğilimindedir.

Tablo 27. Kilis Üzüm Üretimi Verimi (kg/da)

Üretim Verimi (kg/da)	2014	2015	2016	2017	2018
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	330	444	439	477	430
Şaraplık Üzümler (Rumi)	383	637	732	673	211
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli (Horozkarası)	330	536	420	353	427
Ortalama Verim	348	539	530	501	356

Kaynak: TÜİK, 2018

Verimi etkileyen en önemli etken mevsim şartlarında yaşanan değişimlerdir. Ek olarak, Kilis Suma Fabrikası'nın kapanması ile şıralık üzüm fiyatlarında yaşanan gerileme sonucunda üzüm bağlarının sökülerek zeytin ve fıstık ekimi yapılması rumi üzüm bağlarının azalmasına neden olmuştur. Ayrıca üzüm fiyatlarındaki gerilemeye bağlı olarak çiftçiler rumi üzüm bağlarına daha az bakım yaptıklarından dekar başına alınan verim düşmüştür.

Tablo 28. 2018 Yılı Kilis İlçe Bazında Üzüm Üretim (ton)

Üretim (ton)	Kilis Merkez	Musabeyli	Polateli	Elbeyli
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	558	-	-	1.123
Şaraplık Üzümler (Rumi)	4.715	4.962	7.178	3.445
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli (Horozkarası)	204	19.430	465	4.703

Kaynak: TÜİK, 2018

2018 yılı ilçe bazında üzüm üretimine bakıldığında aynı yıl yaşanan kuraklık verimi oldukça etkilemiş olup verim düşüklüğünden en çok Kilis merkez etkilenmiştir.

Tablo 29. 2018 Yılı Kilis İlçe Bazında Üzüm Üretim Alanı (da)

Alan (da)	Kilis Merkez	Musabeyli	Polateli	Elbeyli
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	1.863	-	-	2.042
Şaraplık Üzümler (Rumi)	57.005	10.000	25.400	3.845
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli (Horozkarası)	1.997	48.377	2.357	5.368
Toplam	60.865	48.377	27.757	11.255

Kaynak: TÜİK, 2018

4.2.1 Kilis Şaraplık Üzüm Üretimi

Kilis bağcılığının büyük kısmını şaraplık üzüm türü olan rumi üzüm türü oluşturmaktadır. Kilis rumi üzüm yüksek şıra oranı ile suma fabrikalarında alkol yapımında, meyve suyu fabrikalarında ve yerel tüketim şekilleri olarak pekmez, pestil ve sucuk yapımında kullanılmaktadır.

Rumi üzüm tane şekli olarak büyük, düzenli ve eşit, az uzunca yuvarlak; 100 tanenin ortalama ağırlığı 380 gram olacak şekilde orta irilikte; ince, tane içinden kolay ayrılan ve ağızda kolay eriyen kabukludur. Tane içi; dolgun, üzeri hafif çok ince beyaz sinirli, etli, çok sulu ve çok tatlıdır. Saydam renktedir. Çekirdek sayısı; çoğunlukla 3-4 pek azda 1-2 dir. Tepecik izi; çok küçük, koyu kahve renkli, etrafı hafif çukur, az dışarıya çıkıktır. Tat; etli, çok sulu ve çok şekerlidir. Rumi üzüm yendiği zaman güzel ve kendine has bir kokusu bulunmaktadır.

Resim 2 Kilis Rumi Üzümü

Çekirdek tipi; Vinifera tipindedir. Şekli orta uzunlukta, genişçe ve kalınca, sırt kısmı düz, kısa fakat enli ve kalınca boyunlu, uçları dikçe bir eğiklikte karın tarafına doğru kesik ve arası çok az açık çift uçludur.

Şalaz şekli; az çekirdek tepesine doğru kaymış, çok büyük, yumurta şeklinde, etrafı çukur, kendisi yüksekte olup fazla kabarık ve damarla birleşmiştir. Üzeri kumludur. Sırt çukuru dar ve az derindir.

Damar şekli; enlice, kabarık ve çok uzun olup çekirdek ucundan sırt çukuruna kadar bu şekilde uzanmakta, sırt çukurunda daha kalınlaşarak ve daha kabarık bir şekli alarak sırtta şalazla birleşmekte ve şalazın kenarında toplu iğne başı şeklinde bir şişkinlik yaparak sona ermektedir. Büyüme: Kuvvetli ve iyi olup omcalar yarı diktir. Verimlilik: İyi ve çok olup her bir omcadan ortalama 8 kg. ürün alınmaktadır.

Kilis'te yetişen üzüm türlerinden yüksek şıra oranına sahip rumi üzüm türü, yüksek verimi dolayısıyla devlet tarafından, Kilis'e yapılmış ilk ekonomik yatırımlardan birisi olarak 1944 yılında kurulmuş olan Kilis Suma Fabrikasının kurulmasında en önemli etken olmuştur. Kilis Suma Fabrikasının kurulması, ilde rumi üzüm bağcılığın gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Öyle ki zamanla zeytinlikler rumi üzüm bağlarına çevrilmiştir.

Resim 3 Kilis Suma Fabrikası

2008 yılında özelleştirme kapsamında, özel sektöre devredilen fabrika, en son 2013 yılında üzüm alımı gerçekleştirmiştir. Fabrika, 2013 yılından beri alım yapmadığı için, çiftçiler zamanla rumi üzüm bağlarını sökerek alternatif ürünler olan zeytin ve fıstığa çevirmeye başlamışlardır. 2013-2018 yıllarına ait TÜİK verilerine dayanılarak, üretilen şaraplık üzüm miktarı şöyledir:

Tablo 30. Kilis Suma Fabrikasının Kapanması Sonrası Şaraplık Üzüm Üretimindeki Düşüş

Yıllar	Üretim (Ton)
2013	95.336
2018	20.300
Fark	75.036
Yüzde	%78

Kaynak: TÜİK, 2018

Tablo 31. Son Beş Yıl Şaraplık Üzüm Ortalama Alım Fiyatları (kg/krş)

Yıllar	2019	2018	2017	2016	2015	2012*
Ortalama Alım Fiyatı	125 krş	85 krş	63 krş	55 krş	42 krş	25 krş

Kaynak: Kilis Ziraat Odası, 2019

*Kilis Suma Fabrikasının en son alım yaptığı yıl alım fiyatı

Aracilar vasitasiyla alımı yapılan ürünlerin büyük bir kısmı Tarsus Suma Fabrikasına gönderilmekte bir kısım ürün meyve suyu fabrikalarına gönderilmekte az miktarda ürün ise pekmez olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 32. Yıllara Göre Kilis Rumi Üzüm Üretim, Alan ve Verim

Yıllar	Üretim (ton)	Alan (da)	Verim (kg/da)
2013	95.336	165.314	577
2014	49.859	130.114	383
2015	70.633	110.944	637
2016	77.052	105.244	732
2017	67.051	99.658	673
2018	20.300	96.250	211

Kaynak: TÜİK, 2018

4.2.2 Kilis Çekirdekli Kuru Üzüm Üretimi

Kendine özgü aroması ve tadıyla Kilis ile özdeşleşen horozkarası ya da yerel deyişle Kilis karası üzüm olarak bilinen üzüm türü ilde daha çok kurutmalık olarak değerlendirilmektedir. Horozkarası üzüm, Gaziantep-Kilis yöresinde yetiştirilen hem şaraplık hem de sofralık üzüm çeşidi olmasının yanında kurutmalık olarak değerlendirilen bir üzüm türüdür. Taneleri koyu renkli ve tanece zengindir. Tane şekli çok büyük, üzeri beyaz puslu, eşit uzun yumurta ve palamut tanesi şeklindedir. Rengi, üzeri hafif puslu, koyu morumtırak-siyahdır. Çok iri olup 100 tanesinin ortalama ağırlığı 585 gramdır. Kabuk kalın, sert ve telse yapılı az taneli, ağızda zor ezilmekte ve tane etinden kolay ayrılmaktadır. Tane içi dolgun, etli ve orta suludur. Çekirdek sayısı genellikle 2-3 olmakla birlikte 1-4 arası olduğu da olmaktadır. Verimlilik, ortalama omca başına 15-40 kg arasında değişmektedir. Kurutmalık olarak değerlendirildiğinde bazı karaciğer hastalıkları ve kansızlığın tedavisinde etkili olan horozkarası üzüm, içerdiği meyve asitleri lifli yapısından dolayı mideye zarar vermeden böbrek ve bağırsak sisteminin çalışmasını düzenler, kanın temizlenmesinde yardımcı olmaktadır. Horozkarası üzümün kabuklarında bulunan bileşikler kanser oluşumunu engellemektedir. Antioksidan etkilere sahiptir.

Resim 4 Kilis Horozkarası Üzüm

Kilis'te daha çok kurutmalık olarak değerlendirilen horozkarası üzüm yetiştiriciliğinde Musabeyli ilçesi ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda kurutulmuş horozkarası üzümüne pazar talebinin olması dolayısıyla Musabeyli ilçesinde rumi üzüm bağları sökülerek horozkarasına çevrilmektedir. Hatta bazı zeytin bahçelerinin dahi horozkarası bağlarına çevrildiği belirtilmektedir. Bunun sebebi ise zeytinde yaşanan periyodisite yani bir yıl çok ürün alınırken ertesi yıl ya hiç ürün alınmaması veya çok az ürün alınmasıdır. Horozkarası üzümünde her yıl ürün alınması ve ürün karlılığının zeytinden görece yüksek oluşu üreticilerin kurutmalık horozkarasına geçişini artıran etmenlerdir. Kurutulmuş horozkarası üzümün karlılığının bir nedeni ise, üzümün çeşitli işlemlerden geçirilerek kurutulması dolayısıyla rumi üzüm türü ve zeytine göre katma değerinin yüksek oluşudur.

Resim 5 Kurumaya Bırakılmış Kilis Horozkarası Üzüm

Kurutulmuş horozkarası üzümler aracılar vasıtasıyla alınarak Gaziantep’te yer alan toptancılara ya da paketli ürün olarak satış yapan imalatçılara satılmaktadır.

Tablo 33. İlçe Bazında Kurutmalık Çekirdekli Üzüm Üretim ve Alanı

	Musabeyli	Elbeyli	Polateli	Kilis Merkez
Üretim Miktarı(ton)*	19.430	4.703	465	204
Üretim Alanı(da)	48.377	5.368	2.357	1.997

Kaynak: TÜİK, 2018

*Yaş üzüm miktarıdır. Kuru üzüm 4 kg’den 1 kg elde edilmektedir.

Tablo 34. Kurutulmuş Horozkarası Ortalama Fiyatları (kg/TL)

Yıllar	2018	2017	2016	2015	2014
Ortalama Alım Fiyatı	6-8 TL	4-6 TL	4-6	4-6 TL	4-6 TL

Kaynak: Musabeyli İlçe Tarım Müdürlüğü, 2019

5 KİLİS ÜZÜM SEKTÖRÜ SORUNLARI

5.1 Şaraplık Rumi Üzüm Sorunları

Yüksek şıra oranına sahip oluşundan dolayı meyve suyu ve içki sanayinde değerlendirilen rumi üzümünün pazarlanması konusunda Kilis'te yıllarca faaliyet göstermiş olan Kilis Suma Fabrikasının kapanması ile sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Söz konusu fabrikanın kapanması ile ürün fiyatları maliyetleri karşılayamaz hale gelmiştir. Bu ise üreticilerin rumi üzümden alternatif ürünlere yönelmesine sebep olmuştur. Şaraplık olarak üretilen rumi üzüm türü ince kabuklu yapısı nedeniyle sofralık olarak da değerlendirilememektedir. Ürünün değerlendirilebileceği meyve suyu, pekmez vb. gibi büyük ölçekli alternatif sanayi kolları ise ilde bulunmamaktadır.

Rumi üzüm üreticileri geleneksel yöntemlerle üretim yaptıklarından verim düşüktür. Üretim esnasında yoğun emek kullanımı dolayısıyla maliyetler yüksektir. Hastalıklar ve zararlılarla mücadelede bilimsel tekniklerden çok atadan gelen yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Üreticilerin bağcılık konusundaki teknik bilgi kapasiteleri düşüktür.

Kilis bağlarında en yaygın kullanılan terbiye şekli dalların yere bırakılması(goble) şeklindedir. İstisnai olarak Elbeyli ilçesinde 80 dekarlık bir bağın asma terbiye (Büyük T Terbiye) şeklinde düzenlendiği görülmüştür. Goble terbiyede bağlar mekanizasyona imkân vermediğinden toprak işleme, mücadele gibi kültürel işlemler insan gücüyle yapılmaktadır. Bağ terbiye tipinden dolayı salkımların toprağa yakın oluşu çeşitli hastalıklara, tozlanma ve küllenmeye uygun bir ortam yaratmaktadır. Ayrıca goble terbiye sisteminin kullanıldığı ilde bağların yere yakın oluşu yabani hayvanların bağlara ve mahsüllere zarar vermesini kolaylaştırmaktadır.

Resim 6 Kilis Goble Terbiye Üzüm Bağları

Resim 7 Elbeyli İlçesi 80 Dekarlık Büyük T Terbiye Sisteminde Üzüm Bağı

Kilis bağlarında araziler engebeli ve sulama imkânları yok denecek kadar azdır. Bağcılık susuz yapıldığından verim batı illerine göre oldukça düşüktür.

Bağcılığa yönelik herhangi bir destekleme, teşvik ve sübvansiyon bulunmamaktadır. Modern terbiye sistemlerine yönelik destekleme ve ürün bazında destekleme fiyatı olmayışı alternatif ürünler olan zeytin ve fıstığa geçişi artırmaktadır.

5.2 Kurutmalık Horozkarası Üzüm Sorunları

Kurutmalık olarak değerlendirilen horozkarası üzüm üreten çiftçilerin en temel “sorunu” pazar olarak çok kısıtlı bir alana satış yapmalarındır. Kurutulan horozkarası üzümler bölgede faaliyet gösteren tüccarlar aracılığıyla Gaziantep’te yer alan toptancılara ya da kuruyemiş imalatçılarına satılmaktadır.

Kurutulmuş horozkarası üzümün tüketildiği yerler yine yakın çevredeki iller olmakta batı illerinde bilinirliğinin olmadığı ifade edilmektedir. Bu ise ürünün sınırlı bir pazar alanına sahip olduğunu göstermektedir. Ürünün ihracatına yönelik üretim ve pazarlama faaliyetlerinin olmadığı sektör temsilcilerince ifade edilmiştir.

Ürün üretiminde makineleşmenin olmadığı geleneksel yöntemlerin kullanıldığı ve üretimin emek yoğun olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun sonucunda karlılığın düşük olduğu görülmektedir.

6 KİLİS ÜZÜM SEKTÖRÜ GZFT ANALİZİ

Güçlü Yönleri

- Doğal şartların ve kaynakların üzüm üretimi için uygun olması,
- Üzüm üretimine uygun tarımsal alanların büyüklüğü,
- Bölge iklim ve doğal şartlarına adapte olmuş yüksek şıra verimine sahip türlerin olması
- Tarım ve orman müdürlükleri, ziraat odası gibi kurumların varlığı sayesinde üretim şekli ve tekniklerinin devamlı suretle güncellenebilmesi
- Ziraat Fakültesinin varlığı

Zayıf Yönleri

- Bağ alanlarının küçük parçalar halinde bulunması ve ölçek ekonomisinden yararlanılamaması,
- Üreticilerin bilinç düzeylerinin düşük olması,
- Üreticilerin örgütlenme düzeylerinin düşük olması,
- Pazarlama kanalında yaşanan sorunlar,
- Yoğun olarak şaraplık üzüm yetiştiriciliğine karşın aktif bir şaraplık üzüm işleme tesisinin olmayışı
- Toprak ya da yaprak analizi yaptırılmamasından kaynaklanan yanlış gübreleme uygulamaları sonucunda maliyetlerin artması,
- Modern sulama sistemleri yeterince kurulamamasından dolayı verimin ülke geneline göre düşük oluşu,
- Üzüm üretiminin emek yoğun olması nedeniyle sürekli artan işçilik maliyetlerinin üzümün karlılığını düşürücü etkisi,
- İlgili kurumların üreticinin bilinç düzeyini yükseltmeye dönük çabalarının yetersiz kalması,
- Bağcılığın destekleme, teşvik ve sübvansiyon gibi devlet desteklerinden yararlanamıyor olması,

Fırsatlar

- Çeşitliliğin artırılabilir olması,
- Bölgeye özgü, aroma ve özelliklere sahip üzüm çeşitlerinin varlığı
- Üretici eğitimleri ile dekara üzüm veriminin ve kalitesinin artırılabilir olması
- Kilis 7 Aralık Üniversitesi,
- Ortadoğu pazarlarına yakınlık,
- İşgücü temininde sıkıntı yaşanmaması
- Son yıllarda organik tarıma yönelimin artması,
- Dünya’da şaraplık üzüm yetiştiriciliğinin artması sonucunda sofralık ve kuru üzüm üretiminde meydana gelen düşüş.
- Son yıllarda dünya genelinde antioksidan etkileri dolayısıyla renkli sofralık ve kuru çekirdekli üzüme olan ilginin artmakta olması

Tehditler

- İklim değişikliklerinin uygun iklimsel şartlar üzerinde yaratacağı olumsuz etki,
- İlde yer alan suma fabrikasının kapanması ile birlikte bağ alanlarının alternatif ürünlere tercih edilmesi
- Global ısınma nedeniyle oluşabilecek verim düşüklüğü
- Üretici birliklerinin olmaması nedeniyle, üreticilerin aracılara mahkûm edilmesi ve birim fiyatlardaki düşüşün, üreticilerin büyük bir bölümünü bağlarını sökerek alternatif ürünlere yönelimi ve bu durumun gün geçtikçe artış gösteriyor olması

7 KİLİS ÜZÜM SEKTÖRÜ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- ✓ Bölgede elde edilen üzümün ve üzüm ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasında faaliyet gösteren üretici örgütleri veya kooperatifleri kurulmalıdır. Bu yapıların katkısı, pazarlama alanında tüccar ve aracılara alternatif haline gelmesi, ödemelerin zamanında yapılması, markalaşmayla ilgili çalışmalara öncülük yapması ve daha iyi fiyat olanağı sağlaması olacaktır. Başka bir ifadeyle üreticiler daha yüksek fiyattan ürünlerini satabilecekleri bir alıcıya ihtiyaç duymaktadır.
- ✓ Horozkarası üzüm üretimine yönelik bölgede kurulacak üretici örgütleri veya pazarlama kooperatifleri ürünlerin standartlara uygun şekilde paketlenmesine, muhafazasına ve taşınmasına önemli katkılarda bulunacak, pazarlama hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde maliyeti azaltacak, ürünlerin düzenli olarak piyasaya sunulmasını ve satışını sağlayacaktır.
- ✓ Bölgede, büyük ölçekli işleme tesislerinin olmayışı üretimi etkileyen en önemli etkidir. Kilis Suma Fabrikasının kapatılmış olması şıralık üzümde ilave lojistik maliyetler getirmektedir. Üzümde üretilen alternatif ürünlere yönelik üretim yapan işletme sayısı yok denecek kadar azdır. Başta pekmez olmak üzere sucuk, pestil gibi ürünlerin yanında sirke, üzüm çekirdeği yağı ve üzüm posasından enerji üretimi gibi alternatif üretim kanalları oluşturulmalıdır. Kurutmalık horozkarası üzümde ise kuru üzüm işleme ve paketlenme tesisi olmaması ürünlerin daha düşük katma değerle satılmasına neden olmaktadır. Bölgede işleme tesislerinin olması üzümün düşük fiyatla satılması zorunluluğunu ortadan kaldırarak, daha yüksek katma değerli ürünler işlenmesine olanak sağlayacaktır. Bu durum standart kalitede ürün elde edilmesine katkı sağlayacak ve markalaşmayı da beraberinde getirecektir. Aynı zamanda üretici gelirlerinde artış ve bölge ekonomisinin kalkınmasında önemli rol oynayacaktır.
- ✓ Markalaşmaya önem verilmelidir. Özellikle kurutulmuş horozkarasının bilinirliğinin ve pazar payının artırılması için markalaşma oldukça önemlidir. Kurutulmuş Horozkarası üzümün kabuklarında ve çekirdeğinde bulunan bileşiklerin kanser oluşumunu engellediği, antioksidan etkilere sahip olduğu anlatılarak bilinirliği artırılmalıdır. Üzümde üretilen diğer alternatif ürünler olan pekmez, pestil, sucuk vb. gibi ürünlerin ulusal ve uluslararası bilinirliği ve tüketimine yönelik tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmelidir.
- ✓ Bölgede, sadece bağcılık konusunda araştırmaların yapıldığı araştırma enstitüsü veya üretim istasyonu niteliğinde bir kurum bulunmamaktadır. İlde bağcılık üretim teknikleri ve elde edilen ürünlerin özellikleriyle ilgili az sayıda bilimsel çalışma mevcuttur. Bu kapsamda araştırma ve geliştirme faaliyetleri gerçekleştirecek araştırma birimleri kurulmalı ve bunlar arasında koordinasyon sağlanmalıdır.
- ✓ Üreticilerin üretim tekniği konusundaki bilgi yetersizliği, elde edilen üründe miktar ve kalite kayıplarına sebep olmaktadır. Bakım işlemleriyle ilgili geliştirilmesi gereken hususlar ayrıntılı olarak belirlenmeli, sorunların giderilmesi için gerekli çalışmalar, öncelikliler de dikkate alınarak belirli plan ve programlar çerçevesinde yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bağıcılık Sektörü ve Üzüm Üreticilerinin Sorunlarının Araştırılarak Alınacak Tedbirlerin Tespit Edilmesi Maksadıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu
- Mülga Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Kuru Üzüm Sektör Raporu, 2017
- Antepfıstığı Araştırma Dergisi, 2013
<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/afistik/Belgeler/AYRILMI%C5%9E%20MAKALELER/20-HOROZ%20KARASI%20%C3%9CZ%C3%9CM%20%C3%87E%C5%9E%C4%B0D%C4%B0%202013.pdf>
- Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi (2017) 21(4): 444-455, Gaziantep İlinde Üretici Düzeyinde Üzüm Pazarlama Yapısı, Üretim ve Pazarlamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Gizem YENER, Arzu SEÇER
- Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kilis İli Merkez İlçede Üzüm Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Analizi, Esra DAĞLIOĞLU, 2005
- OIV 2019 Report, <http://www.oiv.int/public/medias/6782/oiv-2019-statistical-report-on-world-vitiviniculture.pdf>
- Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, (2018) 32 (3), 601-606, Türkiye Bağcılığına Tarihsel Bir Bakış; Asma Genetik Kaynaklarının Önemi Hayri SAĞLAM, Özlem ÇALKAN SAĞLAM
- Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye ve Dünya Bağcılığı Dr. Selçuk KARABAT <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/manisabagcilik/Belgeler/genelbagcilik/DUNYA%20VE%20TURKIYE%20BAGCILIGI%20SELCEK%20KARABAT.pdf>
- Üzüm ve Şarabın Anavatani, www.stylitevine.com erişim tarihi:16.08.2019
- www.borderandvine.wordpress.com erişim tarihi: 16.08.2019
- Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2017, Cilt 31, Sayı 2, 57-68 Türkiye’de Üzüm Üretimi ve İhracat Performansı Güçgeldi BASHİMOV